

עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר: ניתוח משווה לפי מין ולפי נטייה מינית

ליאת קוליק

המחקר בחן הבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר לפי המשתנים מין ונטייה מינית. העמדות כלפי השוויוניות בתפקידים אלו נבחנו בשלושה תחומים: עבודה, משפחה ויחסים בין-אישיים. כמו כן נבחנו תרומתם של משתני הרקע ותרומתה של תכונת הרגישות החברתית להסבר עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר. המדגם הראשוני כלל 769 משתתפים, ולאחר התאמת המשתתפים ההומוסקסואלים למשתתפים ההטרוסקסואלים לפי משתני רקע בסיסיים כלל המדגם הסופי 228 משתתפים, שמהם נמנו 114 הומוסקסואלים ו-114 הטרוסקסואלים, 97 גברים ו-131 נשים. ממצאי המחקר מראים כי בשלושת התחומים עמדותיהן של הנשים כלפי תפקידי המגדר שוויוניות יותר מעמדותיהם של הגברים, וכי עמדותיהם של ההומוסקסואלים שוויוניות יותר מעמדותיהם של ההטרוסקסואלים. נוסף על כך, נמצא כי לנשים הלסביות עמדות שוויוניות יותר בתחום העבודה לעומת יתר קבוצות המחקר. ההבדלים המגדריים בקרב ההומוסקסואלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר מעטים יותר לעומת ההבדלים בקרב ההטרוסקסואלים. הממצאים מורים על צורך להתאים את הגישות המסבירות את העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר לתקופתנו רבת-השינויים, והם מלמדים באילו היבטים בחיי הפרט ובחיים הזוגיים יש להתמקד על מנת להגביר את השוויוניות בעמדות כלפי תפקידי המגדר.

* פרופ' ליאת קוליק, בית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת בר-אילן, רמת גן.
דואר אלקטרוני: liat.kulik@biu.ac.il

גרסה של המאמר, הכוללת רק חלק מן הממצאים המופיעים במאמר זה, ראתה אור לפני חודשים ספורים: Kulik, L. (2018). Explaining egalitarianism in gender-role attitudes: The impact of sex, sexual orientation, and background variables. *Asian Women*, 34(2), 61-87. doi.org/10.14431/aw.2018.06.34.2.61

מילות מפתח: הומוסקסואליות, הטרוסקסואליות, תפקידי מין, מגדר, עמדות, שוויון בין המינים, תכונת הרגישות החברתית, סטטוס הווגיות

בשנים האחרונות חלו בישראל, כמו במדינות מערביות רבות אחרות, שינויים ניכרים בעמדות הציבור כלפי תפקידי המגדר (לסיכום ראו Davis & Greenstein, 2009). שינויים אלו חלו הן בקרב נשים הן בקרב גברים, אם כי בקרב נשים הם מתרחשים בקצב מהיר יותר (Thornton & Young-DeMarco, 2001). עמדות כלפי תפקידי מגדר מוגדרות כתפיסות ואמונות באשר לתפקידיהם הייחודיים של גברים ושל נשים, הנרכשות בתהליך של תברות מגדרי או מתוך ניסיון החיים (Gibbons, Hamby, & Dennis, 1997). החשיבות בבחינת עמדות הציבור כלפי תפקידי מגדר נובעת מן הקשר שנמצא במחקרים שנערכו בישראל ובמדינות אחרות, בין עמדות ליברליות כלפי תפקידי מגדר לבין היבטים מיטיבים עבור הפרט ומן הקשר שנמצא בין עמדות שמרניות כלפי תפקידי המגדר לבין היבטים המעידים על הסתגלות לקווה של הפרט. למשל, נמצא שעמדות ליברליות כלפי תפקידי המגדר קשורות לתחושה של רווחה נפשית (Mickelson, Kulik, Shilo-Levin, & Liberman, 2015), לשביעות רצון מן הנישואין (Claffey, & Williams, 2006), לתחושת אינטימיות בזוגיות (Kulik & Kitaichik, 2014), לדימוי עצמי חיובי (Buckley & Carte, 2005) ולסובלנות כלפי מצבי עמימות (Kulik, 2004). לעומת זאת, נמצא כי עמדות שמרניות כלפי תפקידי מגדר מנציחות פערי שכר בין גברים לבין נשים (Judge & Livingston, 2008), והן קשורות לתחושה של העדר תמיכה חברתית ולחוויה כללית של עומס יתר במערכת העבודה-משפחה (Kulik et al., 2015). יתר על כן, נמצא כי עמדות מגדניות שמרניות קשורות לבחירה מקצועית ממוגדרת המנציחה את העדר השוויון החברתי (Zahra, Tariq, & Hanif, 2012). נוסף על כך, נמצא כי עמדות שמרניות בקרב גברים באשר לתפקידי מגדר קשורות לתפיסות המעודדות אלימות במשפחה כלפי נשים (Esqueda & Harrison, 2005) ולהתנהגות מינית לא זהירה (Shearer, Hosterman, Gillen, & Lefkowitz, 2005).

הנחת היסוד של חוקרים שבחנו עמדות כלפי תפקידי מגדר לאורך השנים, הייתה כי נשים וגברים הם שני קטבים מנוגדים (Bem, 1985), ומתוך כך הם ממלאים תפקידים שונים ומובחנים אלו מאלו. יישומה של תפיסה זו בחקר העמדות כלפי תפקידי מגדר התבסס לרוב על מידת ההסכמה עם נורמות מקובלות באשר לתפקידים סטראוטיפיים גבריים, כגון מפרנס ומגן, ובאשר לתפקידים סטראוטיפיים נשיים, כגון טיפול בבני המשפחה ותחזוקת הבית (לסיכום ראו Davis & Greenstein, 2009). במחקרים אלו התפרשה הסכמתם של המשתתפים עם הנורמות המקובלות באשר לתפקידי המגדר כעמדה שמרנית, והעדר הסכמה עם נורמות אלו התפרש כעמדה ליברלית. ואולם, בשל השינויים שחלו בעשורים האחרונים במבנה התא המשפחתי ובשוק העבודה, נראה כי הערכת עמדותיו של הפרט באמצעות שאלות על יחסו לסטראוטיפים ולנורמות מקובלות באשר לתפקידי מגדר אינה תואמת עוד את המציאות של ימינו. בישראל של היום, כמו

במדינות מערביות אחרות, התגמשה בהדרגה ההבניה החברתית של תפקידים רבים בתחומי חיים שונים. מבין העיקריים בתפקידים אלו ניתן למנות את תחום המשפחה, את תחום העבודה ואת תחום היחסים הבין-אישיים. למשל, בישראל חלו שינויים מרחיקי לכת בסוגיית פרנסת המשפחה. בעבר הלא רחוק היא נחשבה לתפקיד גברי בעיקר, אולם כיום בכ- 50% ממשקי הבית נשים משתכרות לפחות כמו בעליהן (שטייר, 2010). בה-בעת חלו שינויים בתחום העבודה, ובעקבות תהליך של שטשוש הבידול המגדרי של עולם העבודה נכנסו הנשים למקצועות שבאופן סטראוטיפי ומבחינה סטטיסטית נחשבו בעבר למקצועות צווארון לבן גבריים. אף על פי כן, הן עדיין מתמקדות במקצועות ייחודיים, ובהם מקצועות הנחשבים יוקרתיים פחות (הנדלס, 2010).

שינויים בתחום המשפחה והעבודה חלים גם בתפקידי הגברים, אם כי במידה מתונה יותר מאשר בקרב הנשים. רבים הגברים, ובפרט הצעירים שבהם, הדוגלים כיום באידאולוגיית הגבריות החדשה (Messner, 1993) ושותפים לצד נשותיהם בגידול הילדים (ארנטל, 2010; Lamb, 2010; Kulik & Sadeh, 2015). נוסף על כך, כדי להגשים את ערך האותנטיות במושג הגבריות החדשה (קונל, 2009), וכאשר מקצועות אלו הולמים את נטיותיהם המקצועיות, גברים צעירים בוחרים לעתים לעסוק בעיסוקים הנחשבים נשים מבחינה סטראוטיפית וסטטיסטית (Kulik, 1998; Simpson, 2005). גם בתחום היחסים הבין-אישיים חלו שינויים מגדריים מרחיקי לכת המתבטאים, למשל, בחיזור בין גברים לבין נשים. אם כך, בניגוד לדפוסי עבר, שלפיהם הנורמה הדומיננטית הייתה כי גברים הם היוזמים את הקשר הזוגי (בנוזיו, 1990), נורמה זו משתנה כיום וההפרדה המגדרית ביוזמת החיזור אינה בולטת כבעבר (למשל, Serewicz & Gale, 2008). על כן, במציאות שיש בה שינויים מרחיקי לכת במילוי התפקידים החברתיים השונים, בעת שנחקרות העמדות כלפי תפקידי מגדר, נכון יותר להתמקד בבחינת ההסכמה עם מידת השוויוניות במילוי התפקידים החברתיים על-ידי נשים או על-ידי גברים בתחומים שונים, ולא בהסכמה או באי-הסכמה עם קביעות סטראוטיפיות באשר לתפקידי מגדר.

סקירת השיטות של חקר העמדות באשר לתפקידי המגדר מעלה כי למעט מחקרים ספורים (למשל, L. King & D. King, 1990), לא נבדקו העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר. זאת ועוד, גם במקרים שחוקרים השתמשו בהם במושג "עמדות שוויוניות", לא נבחנו עמדות כלפי שוויוניות בפועל, ולמעשה עמדות שהביעו העדר הסכמה עם הסטראוטיפים באשר לתפקידי המגדר, כלומר עמדות שאינן שמרניות, כונו בפי חוקרים "עמדות שוויוניות". לפיכך, מתוך הנחה כי הלך הרוח הכללי כיום, יותר מבעבר, הוא שיש לשאוף לשוויון מגדרי, השאלה הרלוונטית לבחינת העמדות כלפי תפקידי המגדר היא מה מידת ההסכמה עם שוויוניות בתפקידים שנשים וגברים ממלאים בתחומי החיים העיקריים שהם פועלים בהם: משפחה, עבודה ויחסים בין-אישיים. בשל החשיבות הרבה של העמדות כלפי תפקידי המגדר בתחומים רבים בחיי הפרט, כפי שצוין קודם לכן, יש להבין את טבען, ובייחוד את ההבדלים בין קטגוריות חברתיות

מרכזיות בעמדות אלו. עמדות שאינן שוויוניות כלפי תפקידי המגדר בקרב קטגוריות חברתיות דומיננטיות או כאלו שהן הרוב בחברה, קובעות את סדר היום החברתי ועשויות להתוות מציאות המתאפיינת באפליה כלפי נשים ובהצרת צעדיהן. מתוך כך, לנוכח השינויים המתרחשים בלא הרף בתפקידי נשים וגברים, אימצנו נקודת מבט משווה ובחנו אם ההבדלים שנמצאו בעבר בעמדות כלפי תפקידי המגדר בין נשים לבין גברים ובין הומוסקסואלים לבין הטרוסקסואלים מתקיימים ביניהם גם כיום, כאשר בוחנים עמדות כלפי שוויוניות בתפקידים אלו. יתר על כן, ומתוך הנחה כי ההבניה החברתית של מגדר יוצרת משטר דעת וסדר חברתי ממוגדר, יש לבחון בעין ביקורתית את הסדר הקיים ולהצביע על המנגנונים המבניים המכפיפים נשים וממדרים אותן (הרצוג, 2000). חשיפת ההבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בין קטגוריות חברתיות דומיננטיות לבין קטגוריות חברתיות מוחלשות היא צעד ראשון בחשיפת המנגנון המפלה נשים ומדיר אותן מתפקידי מפתח חברתיים. מתוך כך, במחקר זה שמנו לנו למטרה לבחון את השאלה אם בעידן של שינויים מואצים בתפקידי המגדר בתחומים מרכזיים בחיי הפרט קיימים הבדלים בתחומים אלו בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בין קטגוריות חברתיות מרכזיות: גברים לעומת נשים והטרוסקסואלים לעומת הומוסקסואלים.

עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר לפי מין ולפי נטייה מינית

בהגדרת המושג "מגדר" חלו שינויים ותהפוכות לאורך השנים, ולמעשה הגדרה זו מגוונת ואינה אחידה. התפיסה המהותנית, שלפיה הבדלים מגדריים נובעים מן המין הביולוגי, עורערה (Scott, 1999) ופינתה את מקומה לגישת ההבניה החברתית. לפי גישה זו, מגדר הוא מושג אנליטי המעניק משמעות ליחסים בין נשים לבין גברים, ליחסי הכוח ביניהם ולעיצוב זהותם המגדרית לפי התרבות, המצב וההקשר שהם פועלים בהם (לסיכום ראו Ferree, Lorber, & Hess, 1999). זאת ועוד, מאפייני המגדר אינם נובעים בהכרח מהבדלים ביולוגיים בין גברים לבין נשים, כי אם מבטאים את התפיסה התרבותית המתרגמת שוני ביולוגי לערכים הקובעים את המעמד החברתי של נשים וגברים בחברה. המושג "מגדר" מבטא אפוא קטגוריה כוללת של התבוננות היסטורית ותרבותית על גבריות ועל נשיות, והוא ממסד סדר חברתי, כלכלי, פוליטי ותרבותי המעניק עדיפות לגברים ולגבריות ובה בעת מפלה נשים.¹ ככל קטגוריה חברתית שהיא תוצר של הבניה חברתית, גם מגדר, כמושג תאורטי וכעוגן לזהות, הפך לזירה של מאבקים על הגדרת גבולות ומשמעויות המתרחשת בשיח האקדמי והציבורי (הרצוג, 2000). הפסיכולוגית החברתית, סנדרה בם (Bem, 1985), טענה כי הכוח הגברי משועתק דור אחר דור באמצעות מערכת של הנחות סמויות על מין ועל מגדר המושרשות בשיח

1 בהמשך יציין המושג "מין" משתנה המבוסס על מינו הביולוגי של הפרט, ואילו המושג "מגדר" יציין התייחסות חברתית ותרבותית לגברים ולנשים.

התרבותי ובמוסדות חברתיים, והן מכונות בפיה "עדשות המגדר" (lenses of gender). המסרים באשר לעדיפות הגברית מועברים דרך סוכנים ומנגנונים שונים של תורות, שגברים ונשים כאחד מפנימים באמצעותם תבניות מגדריות המשפיעות על ציפיותיהם הן מגברים והן מנשים (Valian, 1998). בעקבות תהליכי תורות אלו מעוצבים תפקידי המגדר והעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בכלל החברה.

העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר משתנות בתקופות שונות, בתרבויות ובמצבים שונים, והן משקפות את השינויים ואת העדר הקביעות במושג. מתוך כך, קטגוריות חברתיות שונות עשויות לאמץ באותה נקודת זמן הגדרות שונות למגדר, המתבטאות בעמדותיהן כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר. גברים לעומת נשים והומוסקסואלים לעומת הטרוסקסואלים משתייכים לקטגוריות חברתיות מובחנות וכולטות, וההבדלים ביניהם במעמד החברתי, ביחסי הכוחות החברתיים ובאופי האינטראקציה החברתית שהם מקיימים עם הסביבה עשויים להביאם לאמץ עמדות שונות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר.

מחקרים שנערכו לאורך השנים ובחנו את עמדות הנשים כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר לעומת עמדות הגברים ואת עמדות ההטרוסקסואלים לעומת עמדות ההומוסקסואלים, הראו כי לנשים עמדות ליברליות יותר משל גברים בסוגיה זו (Bolzendahl & Myers, 2004) ולהומוסקסואלים עמדות ליברליות יותר משל הטרוסקסואלים (לסיכום ראו Downing & Goldberg, 2011).

חלק מן ההסברים להבדלים אלו מתבססים על הגדרות מהותניות למגדר, ואילו הסברים אחרים משקפים את ההבניה החברתית של מגדר. למשל, באקאן (Bakan, 1966) ייחס את ההבדלים בין גברים לבין נשים בעמדות כלפי תפקידי מגדר למהותן הייחודית של הנשים. לטענתו, בניגוד לגברים, ביחסים הבין-אישיים נשים מתמקדות פחות בהשגת מטרת לפי תכתיבי החברה על-ידי סוכניה (agency) ומעניקות מקום רב יותר לתהליכים ולשיתוף (communion) בתוך היחסים ולתוכנם מתוך הדגשת ההרמוניה, הלכידות (solidarity) והכלת צורכי האחר. בהמשך לקו חשיבה זה, חוקרים אחרים תלו את ההבדלים בין גברים לבין נשים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר באתיקה הפמיניסטית המאפיינת נשים (Ruddick, 1989), בחשיבתן האימהית (maternal thinking; Rich, 1976), במוסריותן ובנטייתן לשיתוף פעולה (Gilligan, 1982). מתוך כך, ניתן להניח כי נשים מייחסות להוגנות ולהגינות במערכות יחסים חשיבות רבה יותר מגברים, ולפיכך ערך השוויון ביחסים הבין-אישיים מקבל בולטות רבה יותר בעמדותיהן מאשר בעמדותיהם של גברים. יתר על כן, נשים מביעות את רצונן לשנות מציאות זו ולזכות במעמד חברתי הדומה לזה של הגברים באמצעות אימוץ עמדות המפלגות ביניהם פחות (Bolzendahl & Myers, 2004).

הסבר אחר לעמדות השוויוניות יותר של נשים כלפי תפקידי המגדר נובע, לדעת חוקרים, מהתנגדות הנשים למסרים שהסקסיום המסורתי והסקסיום המודרני מעבירים במשולב (Ungaretti, Etchezahar, & Simkin, 2013). הסקסיום המסורתי

(Glick et al., 2000) התבסס על מובחנות ברורה בין תפקידי גברים לבין תפקידי נשים, ואילו הסקסיום המודרני (Becker & Swim, 2015) מבוסס על הכרה בצורך בשוויון מגדרי, אם כי הוא מתכחש לכך שהשוויון טרם הושג. ההשלכות הישירות של תפיסות סקסיסטיות לצורותיהן הן כי נשים מופלות לרעה בהקשרים חברתיים מגוונים. באשר להבדלים לפי נטייה מינית בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, מאחר שזהותם המינית של הומוסקסואלים מתאפיינת בגמישות מגדרית לעומת זו של הטרוסקסואלים (Lippa, 2010), חוקרים טענו כי האוכלוסייה ההומוסקסואלית מתאפיינת באתיקה שוויונית (egalitarian ethic) (Downing & Goldberg, 2011), המובילה באופן כללי לעמדות ליברליות יותר במגוון תחומי חיים. הסבר נוסף לעמדות השוויוניות יותר של הומוסקסואלים קשור לדעות הקדומות כלפיהם (שילה, 2009). עמדות אלו מבוססות על התפיסה שהם מפרים לכאורה נורמות מקובלות של התנהגות, והן מובילות לאפליה כלפיהם בתחומי חיים שונים (Herek & Garnets, 2007). במחקר שבחן עמדות בנוגע להומוסקסואליות בקרב סטודנטים ישראלים וסטודנטים אמריקנים הלומדים בישראל (Lieblich & Friedman, 1985), נמצא כי תחושת ההומופוביה שחוו הסטודנטים הישראלים הייתה חזקה יותר מתחושתם של הסטודנטים האמריקנים הלומדים בישראל, ככל הנראה בשל אופייה המשפחתי של החברה בישראל. כמו כן, בקרב בעלי העמדות השליליות כלפי הומוסקסואליות, ההבדלים בין שתי קבוצות הסטודנטים ביחסם להומוסקסואליות גברית היו גדולים מן ההבדלים ביניהן ביחסם להומוסקסואליות נשית. עוד נמצא כי אנשים האוחזים בעמדות מגדריות שמרניות מאמצים לרוב גם עמדות שליליות כלפי הומוסקסואלים (Britton, 1990), מאחר שלפי תפיסתם, הן שוויוניות מגדרית והן הומוסקסואליות מאיימות על ההבניה החברתית הרווחת של מגדר ושל נטייה מינית (Dunkle & Francis, 1990). בין שההסבר לאפליה כלפי הומוסקסואלים הוא זה או אחר, בשל הקיפוח שהומוסקסואלים חווים כבר מגיל צעיר לעומת האוכלוסייה הטרוסקסואלית (Shilo & Mor, 2014) ובשל תחושת הזרות שהם חווים (Ben-Ari, 2002), ניתן לצפות כי נשים וגברים שנטייתם המינית היא הומוסקסואלית יפתחו עמדות שוויוניות יותר כלפי תפקידי מגדר מתוך הזדהות עם הנשים, המופלות כמותם לרעה בתחומי חיים שונים. יתר על כן, חוקרים אחדים טענו כי בקרב הומוסקסואלים מתקיים ביטול מוחלט של ההבחנה המגדרית בנוגע לתפקידי המגדר (degender) (Goldberg, Smith, & Perry-Jenkins, 2012), או לפחות קיימת חלוקת תפקידים שוויונית יותר המאורגנת פחות על בסיס מגדרי (Shechory & Ziv, 2007). עם זאת, יש לציין כי למרות העדויות המוצקות באשר לעמדותיהם התומכות של הומוסקסואלים בצמצום הבידול המגדרי בתפקידים שונים, חוקרים טענו כי התפיסה באשר לשוויוניות כלפי תפקידי המגדר בקרב זוגות הומוסקסואלים נוטה לאידאליזציה של זוגות אלו, והיא פשטנית מדי. למשל, מחקרים שבחנו את חלוקת העבודה בבית, שהיא אחד ההיבטים המבטאים עמדות שוויוניות בפועל, הראו כי נטל מילוי התפקידים בקרב זוגות אלו אינו מאוזן לחלוטין. מן המחקרים עלה שגורמים אחרים, ולא בהכרח

מגדריים, הם שמטים את חלוקת התפקידים לכאן או לכאן, למשל שליטה על משאבים הנתפסת כחיונית למעמד ולכוח בתוך מערכת הזוגיות (לסיכום ראו Goldberg, 2013). על בסיס הרקע האמפירי שהוצג שיערנו שעמדותיהן של נשים כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר לעומת עמדותיהם של גברים. כמו כן שיערנו שעמדותיהם של הומוסקסואלים כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר לעומת עמדותיהם של הטרוסקסואלים.

בשל תחושת הקיפוח הכפולה שנשים לסביות חוות מעצם היותן נשים ובשל השונות בנטייתן המינית, העשויה להוביל להפעלת סנקציות חברתיות שליליות כלפיהן, ניתן לצפות כי הן יאמצו עמדות שוויוניות יותר כלפי תפקידי המגדר לעומת נשים הטרוסקסואליות, גברים הטרוסקסואלים וגברים הומוסקסואלים. ואכן, מחקרים שנערכו בעולם ובישראל, הראו כי נשים לסביות מתאפיינות בהדגשה רבה יותר של שוויוניות ביחסי זוגיות (Rose, 2015; Shechory & Ziv, 2007). יתר על כן, נשים לסביות אינן מעודדות היררכיה ביחסים בין-אישיים, גם כאשר היחסים מתבססים על יתרון במשאבים של אחת מבנות הזוג (Sullivan, 2004). על בסיס ממצאים אלו שיערנו כי תימצא אינטראקציה בין המשתנים מין ונטייה מינית, כך שעמדותיהן של נשים לסביות כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר לעומת עמדותיהם של נשים הטרוסקסואליות, גברים הטרוסקסואלים וגברים הומוסקסואלים.

נוסף על בחינת ההבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בין נשים לבין גברים ובין הומוסקסואלים לבין הטרוסקסואלים הצבנו מטרה נוספת – לבחון מה מסביר את העמדות האלה. בעקבות חוקרים שהתבססו על נקודת מוצא המשלבת תחומי ידע שונים בבחינת מקורותיהן של עמדות כלפי תפקידי המגדר (ראו, למשל, Orlofsky, Cohen, & Ramsden, 1985), אימצנו במחקר זה נקודת מבט המשלבת גישות מתחום הסוציולוגיה ומתחום הפסיכולוגיה, המסבירות את מקורותיהן של עמדות הפרט כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר.

נקודת המבט הסוציולוגית: משתני רקע ועמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר

לפי הגישה הרווחת כיום, העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, מתגבשות מתוך תהליכי חברות שראשיתם בילדות המוקדמת, והם נמשכים לאורך כל חייו של הפרט (Gibbons et al., 1997). משום שמשתני הרקע מלמדים על אופייה של הסביבה החברתית שהפרט משתייך אליה, הם עשויים אפוא לשקף את תרומתם של תהליכים והתרחשויות סביבתיים הכלולים במושג חברות לעיצוב עמדותיו של הפרט. בקרב חוקרים מקובלת ההנחה כי משתני הרקע עשויים לעצב את עמדותיו של הפרט בכלל (Guo, Marsh, Parker, Morin, & Yeung, 2015; Kulik, 2002) ואת עמדותיו כלפי תפקידי המגדר בפרט (Davis & Greenstein, 2009). מתוך כך, בחנו במחקר זה את תרומתם של כמה משתני

רקע מרכזיים במערך המיצבים (הסטטוסים) של הפרט להסבר עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר: גיל, רמת השכלה, רמת דתיות והימצאות (או אי-הימצאות) בזוגיות. כאשר לגיל, הקשר בין גורם זה לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר הוא קשר מורכב. אמנם בעבר נמצא כי ככל שהגיל עולה, העמדות נעשות שמרניות יותר (Brayfield, 1992), אולם מחקרים עדכניים ערערו על תפיסה זו. בספרות המקצועית עלתה לאחרונה הבחנה באשר לשינויים לאורך מחזור החיים של הפרט, המתבטאים בזניחת עמדות סטראוטיפיות כלפי תפקידי המגדר עם העלייה בגיל ובאימוץ עמדות ליברליות יותר. למשל, מקדרמוט ושוורץ (McDermott & Schwartz, 2013), שבחנו את הסוגיה בקרב גברים והתמקדו בגילים 18–35, מצאו כי עם העלייה בגיל ניתן לראות ערעור הולך וגובר של האמונות המסורתיות באשר לתפקידי המגדר, וגם ספקות הקשורים באמונות אלו. יתר על כן, במחקר שנערך לאחרונה (קוליק, 2013), נמצא כי בתקופתנו, המתאפיינת בשינויים מואצים בתפקידי המגדר שצעירים ומבוגרים כאחד חשופים אליהם, הגיל אינו תורם להסבר השוויוניות בחלוקת התפקידים בבית (העשויה להעיד על עמדות לא שוויוניות כלפי תפקידי המגדר). עוד נמצא קשר בין השכלתו של הפרט, גורם נוסף בעל חשיבות בעיצוב עמדות אלו, לבין עמדות שוויוניות כלפי תפקידי המגדר (Parboteeah, Hoegl, & Cullen, 2008). לפי אחד ההסברים, במהלך רכישת ההשכלה הפרט נחשף לרעיונות הסודקים סטראוטיפים מגדריים. יתר על כן, הפרט המשכיל עשוי להימצא בסביבת עבודה שנמצאות בה נשים משכילות, מצליחות ומשפיעות, ומודל זה מעצב אצלו תפיסות שוויוניות באשר לתפקידיהם החברתיים של נשים ושל גברים (Romano & Bruzzese, 2007). גם רמת הדתיות עשויה לתרום לתהליכי התברות באשר לתפקידי המגדר. רוב הדתות דוגלות בעליונותו של הגבר על האשה, אך לעומת דתות אחרות, היהדות מתאפיינת פחות בהעדר שוויון מגדרי (Davis & Greenstein, 2009). בהמשך לכך, רוב המחקרים שנערכו בעבר, הראו כי רמת דתיות גבוהה קשורה לעמדות שמרניות כלפי תפקידי המגדר (Hayford & Morgan, 2008; Hertel & Hughes, 1987; Kulik, 2002). ואולם, במחקר שנערך לאחרונה בישראל ובחן אבות לילדים עם לקויות למידה שעברו תהליכי תברות לתפקידי המגדר בדור הנוכחי, נמצא כי אבות דתיים נוטים להשתתף בגידול הילדים יותר מאבות שאינם דתיים (ארנטל, 2010).

אחת ההנחות המקובלות בקרב חוקרים היא כי תהליך התברות הוא המשכי ומתבטא לאורך כל חייו של הפרט, לפיכך גם סטטוס הזוגיות עשוי להיות גורם מכריע בעיצוב עמדות כלפי תפקידי המגדר. בניגוד לעבר, שאנשים נטו לבחור בנישואין כקשר זוגי קבוע, בעקבות תהליכי אינדיווידואציה מואצים ניכרת במערב דעיכה של מסגרת ההתמסדות המסורתית וקמים קשרי זוגיות חלופיים ומגוונים. עם זאת, החיים בזוגיות מתבטאים בדרך כלל בשני אופנים עיקריים: קשר נישואין או קשר של קוהביטציה (להלן: מגורים משותפים), שבו בני הזוג מתגוררים יחד בלא נישואין (סלונים, 2010). קשר זה מכונה גם "נישואי מבחן", והוא עשוי להיות ארעי או קבוע. זאת ועוד, הוא

עשוי להימשך תקופות ארוכות בחייהם של בני הזוג ואף להפוך לדפוס התקשרות זוגי קבוע (Cherlin, 2010). יש לציין כי קשר זה הוא למעשה הקשר הזוגי הדומיננטי בקרב זוגות הומוסקסואלים. ואולם, לצד דפוסי החיים בזוגיות, חלק מן האנשים בוחרים כיום לחיות בלא זוגיות באופן קבוע או לאורך זמן. באשר לקשר בין סטטוס הזוגיות (הימצאות בזוגיות או אי-הימצאות בזוגיות) לבין עמדות כלפי תפקידי המגדר, ובדומה לגיל, גם בנוגע לגורם זה מחקרים העלו ממצאים לא עקיבים. למשל, במחקר מוקדם נמצא כי גברים המצויים בזוגיות (נישואין או מגורים משותפים בלא נישואין) הם בעלי גישה שמרנית יותר כלפי תפקידי המגדר (Gupta, 1999) לעומת גברים שאינם מצויים בזוגיות. בניגוד לכך, פאן ומאריני (Fan & Marini, 2000) מצאו כי עמדותיהם של גברים צעירים שנישאו נעשות שוויוניות יותר, אם כי במידה מתונה, ואילו עמדותיהן של נשים צעירות שנישאו נעשות שוויוניות פחות לעומת עמדותיהן לפני הנישואין. יתר על כן, מור וואנמאן (Moore & Vanneman, 2003) מצאו עמדות שמרניות יותר כלפי תפקידי המגדר בקרב אנשים גרושים או פרודים שאינם מצויים בזוגיות לעומת אנשים המצויים בזוגיות. לסיכום, בניגוד למחקרים בעבר, שחשפו קשרים עקיבים בין משתני הרקע של הפרט לבין עמדותיו כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, ממצאיהם של מחקרים עדכניים הצביעו על קשרים ברורים פחות ועקיבים פחות בין גורמים אלו, כפי שהוצג קודם לכן. ניתן להניח כי השינויים בעקיבות הקשרים בין משתני הרקע לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר נובעים משינויים נורמטיביים, מעלייה ברמת ההשכלה ומן העובדה שהלך הרוח הכללי בתקופתנו הוא שוויוני יותר מבעבר. מגמות אלו מביאות במשותף לתהליכי חברות דומים יותר בקרב נשים וגברים, בלא קשר לרקע החברתי שלהם. בשל חוסר העקיבות בממצאי המחקרים לא ניתן להישען במחקר זה על השערות מוקדמות בנוגע לקשר בין משתני הרקע לבין עמדותיו של הפרט כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר על בסיס הקטגוריות החברתיות של המשתנים מין ונטייה מינית, ולפיכך הוא נושא אופי של מחקר גישוש.

נקודת המבט הפסיכולוגית: תכונת רגישות חברתית ועמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר

רוב המחקרים שבחנו את מקור עמדותיו של הפרט בנוגע לתפקידי המגדר, נשענו על גישת החברות, המבנה את המציאות ואת הגדרת תפקידי המגדר. לעומת זאת, מחקרים מעטים בלבד ביקשו לבחון את מקורותיהן של עמדות אלו מתוך התמקדות במאפייני האישיות של הפרט. למשל, לפי הגישה הקלאסית שהציגה בם (Bem, 1985), אנשים עם ייצוגים גבריים או נשיים לפי מינם (sex typed) נוטים לפתח סגנון של פעילות גומלין חברתית התואם את מינם, ובכלל זה נוטים לאמץ עמדות לא שוויוניות כלפי תפקידי המגדר. גישת תכונות האישיות כגורם המעצב את עמדותיו של הפרט כלפי תפקידי המגדר אומצה גם על-ידי חוקרים מודרניים יותר והורחבה לבחינת קשת נרחבת יותר

של תכונות אישיות של גבריות ונשיות. בהמשך לקביעה זו, נמצאו קשרים בין חוללות עצמית (Buchanan & Selmon, 2008), דימוי עצמי (Kulik, 2004), שליטה חברתית, גמישות וקהליות (Zahra et al., 2012) לבין עמדות ליברליות כלפי תפקידי המגדר. בניסיון להרחיב את חקר מקורותיהן של העמדות כלפי תפקידי המגדר מתוך בחינת מאפייני האישיות של הפרט בחרנו אפוא להתמקד במחקר זה בתכונות האישיות רגישות חברתית, שזכתה להתייחסות מועטה במחקרים בהקשר של בדיקת תרומתה להסבר עמדות כלפי תפקידי המגדר.

תכונת הרגישות החברתית יכולת אמפתית להבין באופן אותנטי את עמדותיו ואת מחשבותיו של האחר (Riggio, 1986). אנשים המתאפיינים ברגישות חברתית, קשובים לרגשותיו של האחר ונוטים לגלות אכפתיות לזולת בקשריהם החברתיים. יתר על כן, אנשים אלו מתפקדים היטב במצבים חברתיים מגוונים, מגלים יכולת הסתגלות אליהם (Bender, Walia, Kambhampaty, K. Nygard, & T. Nygard, 2012) ומתאפיינים בעניין ובדאגה באשר למידת ההלימה שבין התנהגותם בפועל לבין ההתנהגות החיונית לקידום תהליכים בין-אישיים בסביבות השונות שהם פועלים בהן (Bender et al., 2012). תכונת הרגישות החברתית נחשבת אפוא לחלק ממבנה העל של אינטליגנציה חברתית, ואף יש לה מאפיינים משותפים עם מושג זה, למשל קבלת אחריות על מנת לקדם נושאים חברתיים בעלי ערך, פתיחות לרעיונות חדשים, עניין בסוגיות חברתיות וכלליות והכלת מצבי הרוח של האחר (Bender et al., 2012).

מרבית המחקרים בדקו את תכונת הרגישות החברתית באמצעות שאלון עמדות הבוחן את יחסו של הפרט כלפי הפגנת רגישות לצורכי האחר (למשל, ראו Fritz, Mollenberg, & Chen, 2001). ואולם, בהמשך לחוקרים אחרים (Riggio & Friedman, 1982; Rudman & Glick, 2001) אימצנו במחקר זה התבוננות בתכונות הרגישות החברתית כבתכונות אישיות ובחנו את תרומתה להסבר ההבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר. ברקע המדעי הצגנו את מאפייני הנשים לעומת מאפייני הגברים וכן מחקרים שהראו כי נשים קשובות לצורכי האחר יותר מגברים (למשל, Gilligan, 1982; Ruddick, 1989) וכי הומוסקסואלים מדגישים במערכות יחסים בין-אישיות מאפיינים של אוטונומיה, הרמוניה ואותנטיות (Rose, 2015). בשל ההבדלים במאפיינים אלו שיערנו כי ימצאו הבדלים בין קבוצות המחקר ברמת הרגישות החברתית, כך שנשים יגלו רגישות חברתית ברמה גבוהה יותר מגברים, הומוסקסואלים יגלו רגישות חברתית ברמה גבוהה יותר מהטרנססואלים, ונשים לסביות יגלו רגישות חברתית ברמה גבוהה יותר ממשותפי המחקר האחרים.

באשר לקשר בין תכונת הרגישות החברתית לבין עמדות כלפי תפקידי המגדר, לפי גישת העקיבות העצמית (self consistency) (Erez & Earley, 1993), המבוססת על הטענה כי הפרט שואף לעקיבות ולהמשכיות בין מחשבותיו, מעשיו ועמדותיו, שיערנו כי כאשר הפרט מתאפיין ברגישות חברתית לצורכי האחר, ובלא קשר למינו הביולוגי ולנטייתו המינית, עמדותיו כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר.

סיכום של מטרות המחקר וייחודו

השינויים מרחיקי הלכת שחלו בתפקידי המגדר בימינו, קוראים לבחינה מחודשת של העמדות כלפי תפקידי המגדר בקרב הציבור בישראל. מחקרים קודמים התמקדו רובם ככולם בחקר עמדות באשר לסטראוטיפים של תפקידי המגדר, ואילו במחקר זה נבחנו עמדות אלו מנקודת מבט ייחודית, מתוך התמקדות בתפיסתם של משתתפי המחקר באשר למידת השוויוניות בתפקידי המגדר. המחקר מציג אפוא כלי מחקר ייחודי וייעודי להערכת עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר ובוחן הבדלים לפי מינו של הפרט ולפי נטייתו המינית בשלושה תחומים המהווים את תחומי פעילותו העיקריים: משפחה, עבודה וחסים בין-אישיים.

מטרה נוספת של המחקר הייתה להסביר עמדות אלו לפי מין, נטייה מינית, משתני רקע המבטאים תהליכי חברות ותכונות הרגישות החברתית.

לפיכך, השערות המחקר הן אלו:

1. עמדות הנשים כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר לעומת עמדות הגברים.
2. עמדות ההומוסקסואלים כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר לעומת עמדות ההטרוסקסואלים.
3. תמצא אינטראקציה של המשתנים מין ונטייה מינית, כך שעמדותיהן של נשים לסביות כלפי תפקידי המגדר יהיו שוויוניות יותר לעומת עמדותיהם של נשים הטרוסקסואליות, גברים הומוסקסואלים וגברים הטרוסקסואלים.
4. נשים יגלו רמה גבוהה יותר של רגישות חברתית מגברים, הומוסקסואלים יגלו רמה גבוהה יותר של רגישות חברתית מהטרוסקסואלים, ונשים לסביות יגלו רמה גבוהה יותר של רגישות חברתית ממשתתפי המחקר האחרים.
5. ימצא קשר בין מידת הרגישות החברתית לבין העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר.

שיטה

המדגם

המדגם הסופי מנה 228 משתתפים, מהם 46 גברים הטרוסקסואלים, 68 נשים הטרוסקסואליות, 51 גברים הומוסקסואלים ו-63 נשים לסביות. מדגם זה התקבל לאחר תהליך ניפוי מתוך 789 נשים וגברים שנכללו במדגם הראשוני. במדגם הראשוני היה מספר המשתתפים ההטרוסקסואלים ($n = 639$) גבוה במידה ניכרת ממספר המשתתפים ההומוסקסואלים ($n = 150$). בהשוואה מוקדמת שערכנו בין המשתתפים ההומוסקסואלים לבין המשתתפים ההטרוסקסואלים, נמצאו הבדלים משמעותיים בהרכב שתי הקבוצות לפי מין, רמת השכלה, גיל ורמת דתיות. כדי להגיע להרכב דומה במאפייני הרקע הבסיסיים של המשתתפים ההומוסקסואלים והמשתתפים הטרוסקסואלים ביצענו

התאמה (matching method) לפי שיטתו של סטוארט (Stuart, 2010) בין משתני הרקע שהבדילו בין שתי הקבוצות במשתנים שפורטו למעלה, למעט המשתנה רמת דתיות בשל מיעוט המשתתפים שהגדירו את עצמם כדתיים במדגם ההומוסקסואלים. ביצוע העיבודים הסטטיסטיים בלא הליך התאמה היה מעמיד לבדיקה שני מדגמים שהפער בהיקפם גדול מאוד ועשוי לעוות את ממצאי המחקר. לאחר הליך ההתאמה מנה המדגם הסופי 97 גברים ו-131 נשים, ומתוכו נמנו 114 הומוסקסואלים ו-114 הטרוסקסואלים. לוח 1 מציג את התפלגות המדגם לפי משתני הרקע.

לוח 1: התפלגות המדגם לפי משתני הרקע המרכזיים

נטייה מינית				
גודל אפקט	מבחן χ^2 / t	הומו-סקסואל (n = 114)	הטרו-סקסואל (n = 114)	
	$\chi^2(1) = 0.44$	51	46	n גבר
		44.7	40.3	%
		63	68	n אישה
		55.3	59.7	%
	$\chi^2(3) = 2.40$	14	11	n עד תיכונית
		12.3	9.6	%
		26	32	n תיכונית מלאה
		22.8	28.1	%
		42	47	n על-תיכונית לא אקדמית
		36.8	41.2	%
		32	24	n אקדמית
		28.1	21.1	%

נטייה מינית						
גודל אפקט	מבחן χ^2 / t	הומו-סקסואל (n = 114)	הטרו-סקסואל (n = 114)			
	$\chi^2(1) = 0.46$	62	55	n	סטטוס זוגיות	בזוגיות
		54.4	48.2	%		
		52	59	n	לא בזוגיות	
		45.6	51.8	%		
Cramer's $\phi = .2453$	$\chi^2(2) = 13.72^{***}$	89	62	n	רמת דתיות	חילוני
		78.1	54.9	%		
		14	28	n	מסורתי	
		12.3	24.8	%		
		11	23	n	דתי	
		9.6	20.3	%		
	$t = 0.52$	40.2	40.8	M	גיל	
		3.5	3.8	SD		

$$p < .001^{***} \quad p < .01^{**} \quad p < .05^*$$

כפי שעולה מלוח 1, שתי קבוצות המחקר לפי הנטייה המינית דומות זו לזו במשתני הרקע: מין, גיל, רמת השכלה וסטטוס זוגיות, והן נבדלות זו מזו במשתנה רמת הדתיות בלבד. מן הלוח עולה כי בקרב ההומוסקסואלים, שיעור משתתפי המחקר המגדירים את עצמם דתיים נמוך במובהק משיעורם בקרב ההטרוסקסואלים.

הליך איסוף הנתונים

המדגם הראשוני היה מדגם נוחות, ונתוני המחקר נאספו בכמה שיטות. חלק מן השאלונים הופצו על-ידי שלושה עוזרי מחקר במקומות רבים בכל חלקי הארץ, ביישובים עירוניים וקהילתיים ובקרב אוכלוסיות מגוונות (עובדים במקומות עבודה, סטודנטים, אנשים במקומות ציבוריים, כגון קהל הממתין לטיפול רפואי במרפאות ציבוריות ואנשים

שהגיעו להוגי ספורט ולפעילות חברתית אחרת במרכזים קהילתיים). בעת הפנייה לאנשים הוצגה להם באופן כללי מטרת המחקר – הבנת תפישותיהם בנוגע לתפקידים גבריים ונשיים במגוון תחומי חיים. כמו כן, הוסבר להם שהשאלון אנונימי, ולאנשים שהסכימו לענות על שאלוני המחקר נאמר שהם יכולים להפסיק את המענה לשאלון בכל שלב שירצו בלי להינזק בשל כך בכל צורה שהיא. חלק ממשנתפי המחקר מילאו את השאלונים בו־במקום, והם נאספו על־ידי עוזרי המחקר. חלק אחר של השאלונים הופץ באמצעות קישור לאתר אינטרנט שהוקם לצורך המחקר. בדף ההסבר לשאלון, שכאמור היה אנונימי, נכתב שעצם המענה לשאלון מביע הסכמה להשתתף במחקר. גם בשיטה זו הדגימה הייתה ממקומות שונים בארץ ומיישובים עירוניים וקהילתיים, וניתן ללמוד זאת משאלה שהתייחסה למקום המגורים של המשיבים. נוסף על שיטות איסוף אלו הופנו שאלונים באופן ייעודי לאוכלוסייה ההומוסקסואלית במקומות מפגש ובמרכזים במקומות שונים בארץ, שהתקיימה בהם פעילות לאוכלוסייה הגאה. חלק נוסף של השאלונים לקבוצה זו נאספו בשיטת "כדור השלג" והופצו על־ידי אנשי הקהילה ההומוסקסואלית לחבריהם ולמכריהם בקהילה. גם בתהליך דגימה זה ניתן הסבר קצר על מטרת המחקר, ובפני מי שנענו להשתתף במחקר צוין שניתן להפסיק לענות על השאלון בכל שלב שהוא בלי שייגרם להם נזק כלשהו. שיעור ההשבה לשאלון מתוך השאלונים שחולקו במקומות אלו, עמד על כ־65%. משך מילוי השאלון עמד על כ־15 דקות.

כלי המחקר

בהתאם לנושאים שנסקרו למעלה, השתמשנו בשני שאלונים: שאלון עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר ושאלון בנוגע לתכונת הרגישות החברתית. כמו כן נשאלו המשתתפים על רקעם החברתי־דמוגרפי.

שאלון עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר
שאלון המחקר מבוסס על שאלון של 53 פריטים, הבוחר עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר, שפיתחה קוליק (בתוך קוליק וכץ, 2016). משאלון זה חולצו 23 שאלות שנוסחו מבטא עמדות כלפי שוויוניות בהיבטים שונים של תפקידי מגדר (ראו נספח 1). סולם התשובות לכל 23 פריטי השאלון היה מ־1 (לא מסכים) עד 5 (מסכים מאוד). 6 פריטים נוסחו בכיוון הפוך לכיוון התשובות של כלל השאלון. בעת חישוב הציון לסולם עברו פריטים אלו היפוך, כך שציון גבוה בכל פריט משמעותו עמדות שוויוניות כלפי תפקידי מגדר.

על השאלון בוצע ניתוח גורמים בשיטת ורימקס (Varimax), והוא חשף שלושה עולמות תוכן מובחנים בעלי ערך אייגן גבוה מ־1.0 (Eigenvalue > 1), שהסבירו יחד 60% מן השונות. הגורם עמדות באשר לשוויוניות בתפקידים במשפחה כלל 10 פריטים (לדוגמה, "לדעתי גברים צריכים לקחת חלק בעבודות הבית כדוגמת הנשים"), הגורם

עמדות באשר לשוויוניות בתפקידים בעבודה כלל 8 פריטים (לדוגמה, "לדעתי יזמות עסקית מתאימה לגברים ולנשים באותה מידה", והגורם עמדות באשר לשוויוניות ביחסים בין-אישיים כלל 5 פריטים (לדוגמה, "לדעתי זה בסדר שנשים יחזרו אחר גברים כדוגמת גברים המחזירים אחר נשים"). לכל גורם חושב מדד באמצעות ממוצע הערכים של כל פריטיו. ערכי כל מדד היו אפוא 1-5, וככל שציון המדד גבוה יותר, המשמעות היא כי העמדה שוויונית יותר. ערכי המהימנות הפנימית בשיטת קרונברך, שנמצאו לגורמים השונים היו אלו: בתחום המשפחה $\alpha = .85$, בתחום העבודה $\alpha = .86$ ובתחום היחסים הבין-אישיים $\alpha = .84$.

שאלון תכונת הרגישות החברתית

תכונת הרגישות החברתית כתכונת אישיות הוערכה באמצעות שאלון ייעודי שפותח לצורך זה בכמה שלבים. בשלב הראשון התבקשו 18 סטודנטים שלמדו בקורס "מגדר בעולם משתנה", לציין כל אחד בנפרד מאפיינים המביעים להערכתם רגישות חברתית בצורה הטובה ביותר בקרב גברים ובקרב נשים בתקופתנו. בהמשך לדיון קבוצתי בנושא הגיעה הקבוצה להסכמה באשר ל-10 מאפיינים המעידים על רגישות חברתית.

בשלב השני הרכבנו מדגם נוחות של 312 אנשים שפנינו אליהם במקומות ציבוריים שונים (כגון מרכזים קהילתיים, מרפאות ומקומות עבודה), והם הסכימו להשיב על השאלון. אנשים אלו התבקשו להעריך על סולם מ-1 (לא מסכים כלל) עד 5 (מסכים במידה רבה) עד כמה כל אחד מ-10 המאפיינים מביע רגישות חברתית. מתוך תשובות אלו בחרנו את 8 המאפיינים שקיבלו את הדירוג הגבוה ביותר.

בשלב השלישי הצגנו את רשימת המאפיינים לשני פסיכולוגים חברתיים וביקשנו מהם, כל אחד בנפרד, לחוות את דעתם על אותו סולם תשובות ולציין באיזו מידה, להערכתם, כל אחד מן המאפיינים מביע רגישות חברתית. חמש התכונות שמידת ההסכמה בנוגע אליהן הייתה הגבוהה ביותר נבחרו כדי להרכיב את "סולם הרגישות החברתית" במחקר זה, ואלו הן: אחריות חברתית, קשב לאחר, פתיחות, התחשבות בצורכי האחר ואכפתיות. משתתפי המחקר התבקשו להעריך בסולם של 7 דרגות, מ-1 (איננה מאפיינת אותי כלל) עד 7 (מאפיינת אותי מאוד), באיזו מידה כל אחת מחמש תכונות אלו מאפיינת אותם. המהימנות הפנימית, לפי קרונברך, שנמצאה לשאלון הייתה $\alpha = .76$. מדד רגישות חברתית חושב על-פי ממוצע הציונים של חמש השאלות בשאלון, והוא קיבל אפוא ציונים מ-1 עד 7. ככל שהציון היה גבוה יותר, המשמעות היא כי המשתתף מתאפיין ברמה גבוהה יותר של רגישות חברתית.

שאלון רקע

השאלון כלל שאלות על משתני רקע: מין (0 - גבר, 1 - אישה), גיל (בשנים), רמת דתיות לפי הגדרה עצמית (1 - חילונים, 2 - מסורתיים, 3 - דתיים), רמת השכלה (1 - עד תיכונית, 2 - תיכונית מלאה, 3 - על-תיכונית שאינה אקדמית, 4 - אקדמית),

סטטוס זוגיות (0 - אינו בזוגיות, 1 - בזוגיות - בנישואים או במגורים משותפים), מיצב תעסוקה (סטטוס תעסוקה) (1 - עובד, 2 - לומד, 3 - מחפש עבודה, 4 - פנסיונר), מילוי תפקיד ניהולי (1 - כן, 2 - לא), מצב כלכלי הוערך בסולם של 5 דרגות (מ'1 עד 5), כך שככל שהציון היה גבוה יותר המצב הכלכלי הוערך כטוב יותר, מצב בריאות הוערך בסולם של 5 דרגות (מ'1 עד 5), כך שככל שהציון היה גבוה יותר מצב הבריאות הוערך כטוב יותר. נטייה מינית (0 - הטרוסקסואל, 1 - הומוסקסואל).

עיבוד הנתונים

בעת עיבוד הנתונים נעשה שימוש בניתוח דו-משתני ובניתוח רב-משתנים. על מנת לעמוד במטרה הראשונה של המחקר - בחינת ההבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בשלושת תחומי הפעילות המרכזיים (עבודה, משפחה ויחסים בין אישיים, השערות 1-4) ובחינת ההבדלים בנוגע לתכונת הרגישות החברתית לפי מין ולפי נטייה מינית (השערה 5) - בוצעו ניתוחי שונות דו-כיווניים 2×2 (מין $\times$ נטייה מינית). נוסף על כך, על מנת לבחון את התרומה המשולבת של כל משתני המחקר (משתני רקע, מין, נטייה מינית, תכונת הרגישות החברתית) להסבר השונות במידת השוויוניות בעמדותיהם של משתתפי המחקר בשלושת תחומי הפעילות המרכזיים ביצענו ניתוח תסוגה (רגרסיה) בצעדים.

ממצאים

הבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר לפי מין ולפי נטייה מינית (בחינת השערות 1-3)

ניתוח שונות דו-כיווני 2×2 (מין $\times$ נטייה מינית) מסוג MANOVA מצביע על אפקטים מובהקים סטטיסטית למין, $F(3, 222) = 7.70, p < .001, \eta^2 = .09$, ולנטייה מינית, $F(3, 222) = 13.46, p < .001, \eta^2 = .54$. נוסף על כך, לכל אחד משלושת התחומים נערכו ניתוחי שונות דו-כיווניים 2×2 (מין $\times$ נטייה מינית) מסוג ANOVA. תוצאות ניתוחי השונות לשלושת תחומי הפעילות המרכזיים מוצגות בלוח 2.

לוח 2: ניתוחי שונות של עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחומי הפעילות המרכזיים ושל תכונת הרגישות החברתית, לפי מין ולפי נטייה מינית

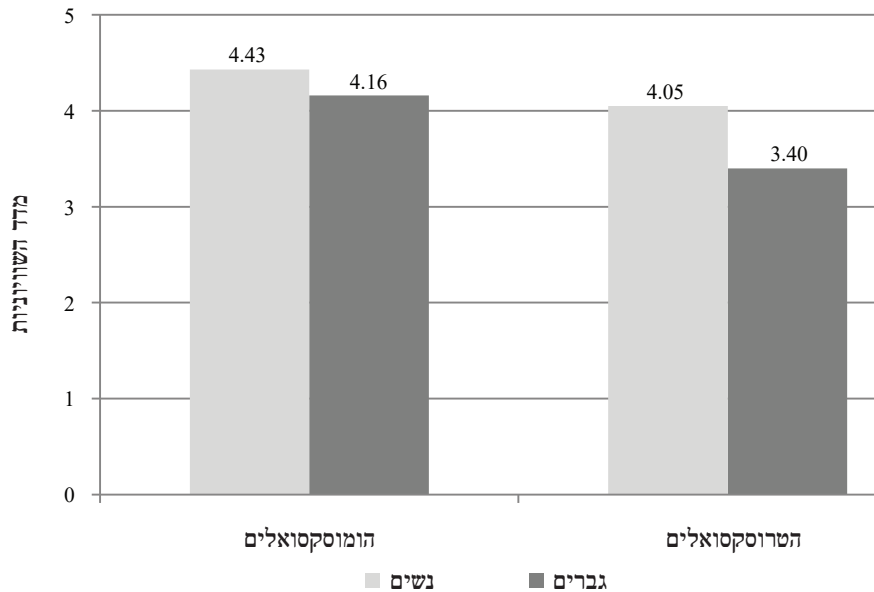
עמדות מגדריות	נטייה מינית		מין		נטייה מינית		נטייה מינית $\times$ מין
	הומוסקסואלים $n = 114$	הטרסקסואלים $n = 114$	נשות $n = 131$	גברים $n = 97$	נשות $n = 114$	גברים $n = 97$	
	M (SD)	M (SD)	M (SD)	M (SD)	F מבחן (גודל אפקט η^2)	F מבחן (גודל אפקט η^2)	F מבחן (גודל אפקט η^2)
משפחה	4.41 (0.42)	4.15 (0.59)	4.37 (0.48)	4.18 (0.58)	22.13*** (.09)	9.34** (.04)	3.52 (.01)
עבודה	4.31 (0.68)	3.79 (0.82)	4.34 (0.61)	4.16 (0.74)	34.47*** (.13)	22.9*** (.09)	3.84* (.01)
יחסים בין-אישיים	4.41 (0.60)	3.97 (0.80)	4.51 (0.54)	4.29 (0.64)	33.12*** (.13)	13.25*** (.05)	1.57 (.00)
רגישות חברתית	3.99 (0.53)	3.85 (0.63)	3.94 (0.55)	3.83 (0.62)	5.49* (.03)	4.24* (.02)	7.82** (.04)

* $p < .001$ *** $p < .01$ ** $p < .05$

מלוח 2 עולה כי עמדות הנשים שוויוניות יותר מעמדות הגברים וכי עמדות ההומוסקסואלים שוויוניות יותר מעמדות ההטרסקסואלים בכל שלושת התחומים שנבחנו.

נוסף על כך, נמצאה האינטראקציה בין שני המשתנים מין ונטייה מינית בהסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתחום העבודה, והיא מוצגת בתרשים 1.

האינטראקציה המוצגת בתרשים 1, בין שני המשתנים מין ונטייה מינית נמצאה מובהקת סטטיסטית בהסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתחום העבודה. מקור האינטראקציה נובע מכך שבקרב ההומוסקסואלים, ההבדלים בין גברים לבין נשים קטנים יותר מאשר בקרב ההטרסקסואלים. נמצא כי בקרב ההומוסקסואלים, ההבדל בין נשים לבין גברים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר בתחום העבודה (גברים - $M = 4.16$, $SD = 0.74$; נשים - $M = 4.43$, $SD = 0.61$) היה קטן מן ההבדל בין נשים לבין גברים בעמדות האלה בקרב ההטרסקסואלים (גברים - $M = 3.40$, $SD = 0.94$; נשים - $M = 4.05$, $SD = 0.61$).

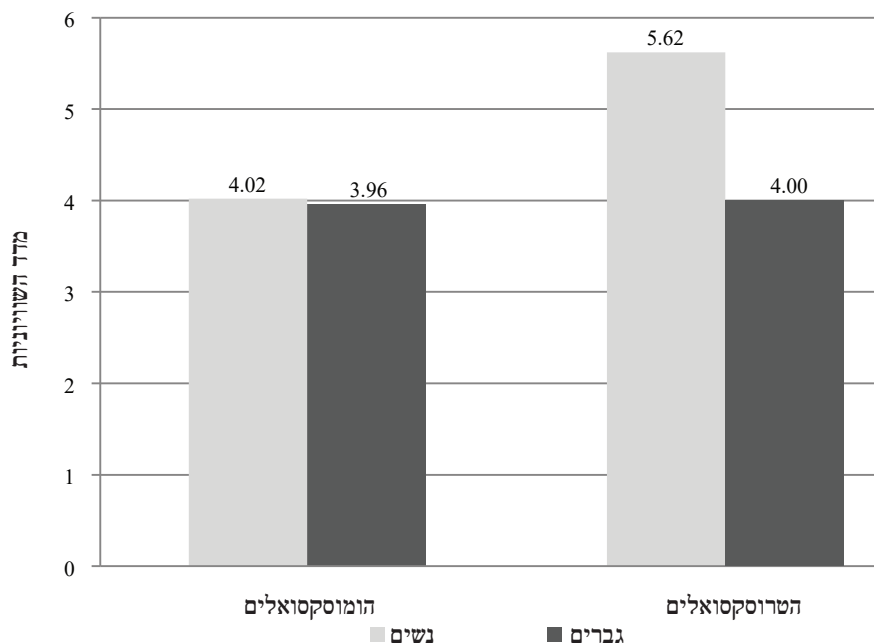

תרשים 1: עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום העבודה – אינטראקציה בין מין לבין נטייה מינית

בחינת ההבדלים ברמת הרגישות החברתית לפי מין ולפי נטייה מינית (בחינת השערה 4)

בניתוח ANOVA דו־כיווני 2×2 (מין $\times$ נטייה מינית) נמצאו אפקטים עיקריים למין, $F(1, 220) = 4.24, p < .05, \eta^2 = .02$, ולנטייה מינית, $F(3, 220) = 5.49, p < .05, \eta^2 = .03$. מלוח 2 עולה כי רמת הרגישות החברתית בקרב ההומוסקסואלים נוטה להיות גבוהה יותר לעומת זו של ההטרוסקסואלים, וכי נשים מתאפיינות ברמה גבוהה יותר של רגישות חברתית לעומת גברים.

נוסף על כך, נבחנה האינטראקציה בין שני המשתנים מין ונטייה מינית בהסבר השונות ברמת הרגישות החברתית, $F(1, 220) = 7.82, p < .01, \eta^2 = .04$, והיא מוצגת בתרשים 2.

תרשים 2: רגישות חברתית – אינטראקציה בין מין לבין נטייה מינית

מתרשים 2 עולה כי ההבדלים בין גברים לבין נשים ברמת הרגישות החברתית בקרב ההומוסקסואלים קטנים יותר מן ההבדלים ביניהם בקרב ההטרוסקסואלים. כך בקרב ההומוסקסואלים, ערכי הרגישות החברתית בקרב גברים היו $M = 3.96$, $SD = 0.51$ ובקרב הנשים $M = 4.02$, $SD = 0.56$, ובקרב ההטרוסקסואלים היו ערכי הרגישות החברתית בקרב הגברים $M = 4.00$, $SD = 0.58$ ובקרב הנשים $M = 5.62$, $SD = 0.63$.

מתאמים בין תכונת הרגישות החברתית לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר (בחינת השערה 5)

לוח 3 מציג מתאמים בין משתני הרקע ותכונת הרגישות החברתית לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, לפי המשתנים מין ונטייה מינית.

לוח 3: מתאמים בין משתני הרקע ותכונת הרגישות החברתית לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, לפי מין ולפי נטייה מינית

משתני רקע ורגישות חברתית	עמדות כלפי שוויוניות במשפחה	עמדות כלפי שוויוניות בעבודה	עמדות כלפי שוויוניות ביחסים בין-אישיים		
גברים					
הטרור סקסואל n = 46	הומו סקסואל n = 51	הטרור סקסואל n = 46	הומו סקסואל n = 51	הטרור סקסואל n = 46	הומו סקסואל n = 51
גיל	.09	.20	.26*	.31*	.22
רמת דתיות	-.18	-.44***	-.22	-.35***	-.28*
רמת השכלה	.22	.02	.34*	-.03	.39**
רגישות חברתית	.22	-.04	.20	-.02	.12
נשים					
הטרור סקסואלית n = 68	לסבית n = 63	הטרור סקסואלית n = 68	לסבית n = 63	הטרור סקסואלית n = 68	לסבית n = 63
גיל	-.03	.10	.02	.08	.10
רמת דתיות	-.18	-.44***	-.26*	-.38***	-.33**
רמת השכלה	.24*	.04	.26*	.08	.27*
רגישות חברתית	.25*	.13	.34**	.21	.12

* $p < .001$ *** $p < .01$ ** $p < .05$

קשרים בין משתני הרקע לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר

כבסיס לביצוע ניתוחי התסוגה בחנו באמצעות מתאמי פירסון את הקשרים בין משתני הרקע הרציפים (גיל, רמת השכלה, רמת דתיות) לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בשלושת התחומים. הקשרים נבחנו בנפרד בכל הנוגע למשתתפי המחקר ההטרוסקסואלים, גברים לעומת נשים, ובכל הנוגע למשתתפי המחקר ההומוסקסואלים, גברים לעומת נשים (ראו לוח 3). נוסף על כך, על מנת לבחון את הקשר בין המשתנה הקטגוריאלי סטטוס הזוגיות (בזוגיות, לא בזוגיות) לבין העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר ביצענו ניתוח שונות.

גיל: מלוח 3 עולה כי בקרב הומוסקסואלים גברים יש קשר בין גילם של המשתתפים לבין עמדותיהם כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום העבודה ובתחום היחסים הבין-אישיים – העמדות בתחומים אלו נעשות שוויוניות יותר עם הגיל. גם בקרב גברים הטרוסקסואלים נמצא קשר בין גיל לבין עמדות כלפי שוויוניות בעבודה.

רמת דתיות: מלוח 3 עולה מתאם שלילי בין רמת הדתיות לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בשלושת התחומים בקרב גברים הומוסקסואלים ובתחום היחסים הבין-אישיים בקרב גברים הטרוסקסואלים. ככל שרמת הדתיות של הגברים ההומוסקסואלים הייתה גבוהה יותר, עמדותיהם כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בכל שלושת התחומים היו שוויוניות פחות. ואולם, בקרב הגברים ההטרוסקסואלים קשר זה נמצא בתחום היחסים הבין-אישיים בלבד. גם בקרב נשים הטרוסקסואליות, רמת הדתיות נמצאה קשורה בקשר שלילי לעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום העבודה ובתחום היחסים הבין-אישיים, ובקרב נשים לסביות קשר זה נמצא בכל שלושת התחומים שנבחנו – ככל שרמת הדתיות הייתה נמוכה יותר, העמדות היו שוויוניות יותר.

רמת השכלה: לפי לוח 3, בקרב נשים וגברים הטרוסקסואלים נמצא מתאם חיובי בין רמת השכלה לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום העבודה ובתחום היחסים הבין-אישיים – ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר, מידת השוויוניות בעמדות בתחומים אלו גבוהה יותר. נוסף על כך, נמצא מתאם חיובי בין רמת ההשכלה לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום המשפחה בקרב נשים הטרוסקסואליות. יש לציין כי נוסף על משתני רקע אלו, בחנו את הקשר בין המצב הכלכלי (לפי הערכתם העצמית של משתתפי המחקר), מיצב התעסוקה (עובד, אינו עובד) ומילוי תפקיד ניהולי לעומת אי-מילוי תפקיד ניהולי לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, אך לא נמצאו קשרים מובהקים סטטיסטית בין משתנים אלו לבין העמדות בכל ארבע קבוצות המחקר.

סטטוס הזוגיות – בניתוח MANOVA תלת-כיווני 2×2 (נטייה מינית $\times$ מין $\times$ סטטוס הזוגיות) נמצאו אפקטים מובהקים סטטיסטית למשתנים מין ונטייה מינית, הוזהם לאלו שנמצאו בניתוחים הקודמים (ראו לוח 2), ונמצא אפקט עיקרי לסטטוס הזוגיות, $F(3, 218) = 7.59, p < .001, \eta^2 = .09$. בהמשך, בניתוח ANOVA תלת-כיווני 2×2 (נטייה מינית $\times$ מין $\times$ סטטוס הזוגיות), שבוצע בנפרד לכל אחד משלושת התחומים שנבחנו, נמצא כי עמדותיהם של משתתפים מצויים בזוגיות הן שוויוניות פחות בכל שלושת התחומים שנבחנו לעומת עמדותיהם של משתתפים שאינם מצויים בזוגיות. כך נמצא הבדל בין עמדותיהם של מי שמצויים בזוגיות ($M = 4.18, SD = 0.54$) לבין עמדותיהם של מי שאינם מצויים בזוגיות ($M = 4.39, SD = 0.52$) בתחום המשפחה, $F(3, 218) = 10.09, p < .01, \eta^2 = .04$; גם בתחום העבודה נמצא הבדל, $F(3, 218) = 21.42, p < .01, \eta^2 = .08$, בין מי שמצויים בזוגיות ($M = 3.84, SD = 0.85$) לבין מי שאינם מצויים בזוגיות ($M = 4.23, SD = 0.70$); והבדל נמצא בין מי שמצויים בזוגיות

($M = 4.00$, $SD = 0.58$) לבין מי שאינם מצויים בזוגיות ($M = 4.32$, $SD = 0.76$) גם בתחום היחסים הבין-אישיים, $F(3, 218) = 14.66$, $p < .01$, $\eta^2 = .06$.

קשרים בין תכונת הרגישות החברתית לבין עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר

מלוח 3 עולה כי תכונת הרגישות החברתית קשורה לעמדות כלפי שוויוניות בקרב נשים הטרוסקסואליות בתחום המשפחה ובתחום העבודה. לא נמצאו קשרים בין תכונת הרגישות החברתית לבין עמדות שוויוניות ביתר קבוצות המחקר לפי המשתנים מין ונטייה מינית.

הסבר העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר

על מנת לבחון את תרומתם של כלל משתני המחקר (מין, נטייה מינית, משתני הרקע ותכונת הרגישות החברתית) להסבר השונות בשלושת התחומים של העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר בוצעו ניתוחי תסוגה בצעדים. סדר הכנסת המשתנים למשוואות התסוגה היה זהה בכל אחד משלושת תחומי העמדות (ראו לוח 4). בצעד הראשון הוכנסו משתני הרקע: מין, גיל, רמת דתיות, סטטוס הזוגיות ורמת השכלה. בצעד השני הוכנסה המשתנה נטייה מינית, ובצעד השלישי הוכנסה המשתנה תכונת הרגישות החברתית. על מנת לבחון אם תרומת המשתנה מין להסבר השונות בשוויוניות בנוגע לתפקידי גברים ונשים תלויה בנטייה המינית של המשתתפים, הוכנסה בצעד הרביעי אינטראקציה בין המשתנה מין לבין המשתנה נטייה מינית. לוח 4 מציג את תוצאות ניתוחי התסוגה.

לוח 4: מקדמי תסוגה בצעדים להסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר ($N = 226$)

עמדות בתחום היחסים הבין-אישיים		עמדות בתחום העבודה		עמדות בתחום המשפחה		
β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	
	.27		.26		.18	צעד 1
.18**		.26***		.16**		מין (גבר = 0)
.00		.05		-.01		גיל
-.38***		-.34***		-.31***		רמת דתיות
-.19***		-.23***		-.16**		סטטוס הזוגיות
.15**		.08		.12		רמת השכלה

עמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר: ניתוח משווה לפי מין ולפי נטייה מינית • 67

עמדות בתחום היחסים הבין-אישיים		עמדות בתחום העבודה		עמדות בתחום המשפחה		
β	ΔR^2	β	ΔR^2	β	ΔR^2	
	.07		.08		.04	צעד 2 ←
.26***		.27***		.21***		נטייה מינית (הטרסקסואל = 0)
	.02		.03		.05	צעד 3
.18***		.23***		.14**		מין (גבר = 0)
.02		.13		-.01		גיל
-.32***		-.29***		-.21**		רמת דתיות
-.20***		-.22***		-.17**		סטטוס הזוגיות (לא בזוגיות = 0)
.16**		.10		.10		רמת השכלה
.25***		.24***		.18**		נטייה מינית (הטרסקסואל = 0)
.09		.23***		.20***		רגישות חברתית
17.07***		19.84***		11.36***		Total F
.36		.37		.27		Total R ²

$$p < .001 \quad *** \quad p < .01 \quad ** \quad p < .05 \quad *$$

כפי שעולה מלוח 4, כלל משתני המחקר מסבירים 27% מן השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום המשפחה, 37% מן השונות בעמדות בתחום העבודה ו-36% מן השונות בעמדות בתחום היחסים הבין-אישיים. עוד ניתן להסיק ממשוואות התסוגה כי משתני הרקע, ובהם מין, מסבירים את עיקר השונות בכל אחד מתחומי העמדות שנבחנו: 18% מן השונות בעמדות בתחום המשפחה, 26% מן השונות בעמדות בתחום העבודה ו-27% מן השונות בעמדות בתחום היחסים הבין-אישיים. באשר לתרומת המשתנה מין, מקדמי התסוגה המתוקננים מראים כי עמדותיהן של הנשים שוויוניות יותר בכל שלושת התחומים לעומת עמדות הגברים, וכי עמדותיהם של המשתתפים המצויים בזוגיות שוויוניות פחות בכל שלושת התחומים לעומת עמדותיהם של מי שאינם מצויים בזוגיות. עוד נמצא כי ככל שרמת הדתיות גבוהה יותר, כך העמדות בכל שלושת התחומים שוויוניות פחות. יש לציין כי המשתנה רמת השכלה תורם להסבר השונות

בעמדות בתחום היחסים הבין-אישיים בלבד, וכך ככל שהשכלתו של המשתתף גבוהה יותר, עמדותיו בתחום זה שוויוניות יותר. המשתנה נטייה מינית, שהוכנס בצעד השני, נמצא בעל תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בשלושת התחומים שנבחנו, וכך העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בקרב משתתפים שנטייתם המינית הטרוסקסואלית, שוויוניות פחות לעומת עמדותיהם של משתתפים שנטייתם הומוסקסואלית. גם למשתנה תכונת הרגישות החברתית, שהוכנס בצעד השלישי, נמצאה תרומה מובהקת סטטיסטית להסבר השונות בשניים מן התחומים שנבחנו, תחום העבודה ותחום המשפחה. מקדמי התסוגה המתוקנים מראים כי ככל שרמת הרגישות החברתית של המשתתף גבוהה יותר, עמדותיו כלפי תפקידי המגדר בתחומים אלו שוויוניות יותר. יש לציין שלא נמצאה אינטראקציה מובהקת סטטיסטית בין מין לבין נטייה מינית בהסבר השונות בעמדות כלפי השוויוניות בתפקידי המגדר בכל שלושת התחומים שנבחנו (ולכן אינטראקציות אלו אינן מוצגות בלוח 4).

דיון

בדומה לממצאי מחקרים קודמים (ראו סיכום אצל Davis & Greenstein, 2009), ממצאינו מראים כי עמדותיהן של הנשים כלפי תפקידי המגדר שוויוניות יותר מעמדותיהם של הגברים בשלושת התחומים שנבחנו (אישוש השערה 1). ממצא זה מעיד שעל אף השינויים הערכיים, הנורמטיביים והטכנולוגיים הרבים המתרחשים בתקופתנו, שינויים שהביאו לשוויוניות רבה יותר בין גברים לבין נשים במילוי התפקידים בתחומי חיים שונים לעומת העבר, נשים עדיין שואפות לחלוקת תפקידים מאוזנת יותר מגברים, ושאיפה זו מתבטאת באימוץ עמדות שוויוניות יותר כלפי תפקידי המגדר. עוד נמצא במחקר זה, בדומה לממצאי מחקרים קודמים שהצביעו על אתיקה שוויונית המאפיינת את האוכלוסייה ההומוסקסואלית (Downing & Goldberg, 2011), כי בקרב אוכלוסייה זו הן הגברים והן הנשים נוטים לאמץ עמדות שוויוניות יותר לעומת האוכלוסייה ההטרוסקסואלית בכל התחומים שנבחנו (אישוש השערה 2). מתוך כך נוכל להסיק כי גם כיום ההומוסקסואלים תופסים את סוגיית המגדר בישראל כמחייבת שינוי לקראת שוויוניות רבה יותר. הממצא שלפיו ההבדלים לפי מין ולפי נטייה מינית נמצאו בעמדות בכל שלושת תחומי הפעילות שנבחנו, מורה שהפערים בין קבוצות המחקר בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר מהותיים ונרחבים ומתפרשים על כל תחומי החיים של הפרט.

גישת ההבניה החברתית לתפקידי מגדר מבוססת על הטענה כי המגדר הוא עיקרון מארגן בחיים החברתיים. הוא מגדיר הבדלים בין גברים לבין נשים בכל היבט של ההתנסות האנושית, ואחד מביטוייו הוא העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי הגברים ובתפקידי הנשים. עמדות מגדריות והפרקטיקות החברתיות הנגזרות מהן משועתקות מדור לדור ובין הקשרים חברתיים שונים, בפרט כאשר האוחזים בהן משתייכים לקטגוריה החברתית הדומיננטית ומעצבים את המציאות באשר לתפקידי המגדר באמצעות מנגנונים חברתיים הנשלטים

על-ידם. העמדות כלפי תפקידי המגדר של אנשים המשתייכים לקטגוריות חברתיות דומיננטיות או לקטגוריית הרוב, כגון גברים והטרנסקסואלים, שוויוניות פחות, לפי ממצאינו, לעומת עמיתיהם (נשים והומוסקסואלים בהתאמה), ולפיכך עמדות אלו עשויות להביא בפועל למציאות שאינה שוויונית. העדר השוויון המגדרי מונצח אפוא בתהליך מעגלי בכל תחומי החיים: במשפחה, בעבודה וביחסים הבין-אישיים. זאת ועוד, לפי הדעה הרווחת, עמדות שאינן שוויוניות כלפי תפקידי המגדר מצד גברים פוגעות במעמדן החברתי של נשים. ואולם, מספר לא מבוטל של מחקרים הצביעו לאחרונה על השפעות שליליות של עמדות שמרניות של גברים גם על תפקודם של הנשים. למשל, נמצא קשר שלילי בין משתנים מכווני מגדר, כגון לחץ לקונפורמיות לתפקידי מגדר גבריים ואידאולוגיה של גבריות מסורתית, לבין מצוקה נפשית בקרב גברים ועמדותיהם כלפי פנייה לקבלת עזרה נפשית מקצועית בעת מצוקה (Blazina & Watkins, 1996; Fisher, Peel, & Turner, 1970; Good, Dell, & Mintz, 1989; Good & Wood, 1995; Komiya, Good, & Sherrod, 2000; Mahalik et al., 2003; Robertson & Fitzgerald, 1992). אם כך, הימנעות מפנייה לעזרה, אחת הנגזרות של עמדות מגדריות שאינן שוויוניות של גברים כלפי עצמם, עשויה להביא לפגיעה בהסתגלותם החברתית ובבריאותם הנפשית בעת מצוקה.

בניגוד לציפייה שבשל הקיפוח הכפול שנשים לסביות חוות מעצם היותן נשים ובשל נטייתן המינית, ובניגוד לציפייה שבשל רצון לזכות בשוויון רב יותר בתחומי החיים השונים יהיו עמדותיהן כלפי תפקידי המגדר שוויוניות יותר לעומת יתר קבוצות המחקר, הממצאים הצביעו על כיוון שונה. מן הממצאים עולה כי נשים לסביות אינן נוטות לאמץ עמדות שוויוניות יותר, וההבדלים בין עמדותיהן כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר בתחום העבודה לבין עמדותיהם של גברים הומוסקסואלים קטנים יותר מן ההבדלים בין נשים הטרנסקסואליות לבין גברים הטרנסקסואלים (דחיית השערה 3). לפי אחד ההסברים, ניתן לייחס ממצא זה להבדלים בקבוצת ההתייחסות השונה של הנשים הלסביות לעומת הנשים ההטרנסקסואליות. יש להניח כי קבוצת ההתייחסות של הנשים ההטרנסקסואליות היא הגברים הסובבים אותן במצבים ובקשרים חברתיים שונים. בשל האפליה הבולטת בשדה העבודה כלפי נשים, נשים הטרנסקסואליות מביעות אפוא בעמדותיהן כלפי השוויוניות בתפקידי המגדר בתחום העבודה רצון לשינוי ולהשוואת מעמדן בתחום זה למעמד עמיתיהן הגברים. לעומת זאת, בקרב נשים לסביות המקיימות פעילות גומלין אינטימית וחברתית עם נשים במגוון מצבים, קבוצת ההתייחסות שלהן במרבית המקרים אינה מורכבת בהכרח מגברים, אלא מנשים. על כן, תחושת הקיפוח בקרב הנשים ההטרנסקסואליות בתחום העבודה מתחדדת יותר מתחושת הקיפוח שבקרב עמיתותיהן הנשים הלסביות, והן מביעות את רצונן לתיקון המצב בשדה העבודה באמצעות אימוץ עמדות כלפי מגדר המתאפיינות בשוויוניות רבה יותר מאשר בקרב עמיתותיהן הלסביות. לפי הסבר אחר, גברים הטרנסקסואלים אוהזים בעמדות שוויוניות כלפי מגדר בתחום העבודה פחות מנשים הטרנסקסואליות, ואילו גברים הומוסקסואלים מאמצים עמדות שוויוניות במיוחד כלפי מגדר בתחום העבודה מתוך הזדהות עם הקיפוח שנשים

חוות. על כן, הפער בין גברים הומוסקסואלים לבין נשים לסביות מצומצם יותר מאשר בקרב נשים וגברים הטרוסקסואלים. עם זאת, בשל אופיים הלא אמפירי של הסברים אלו יש לבדוק אותם במחקרים בעתיד. יש לציין שממצא זה בדבר האינטראקציה בין המשתנה מין לבין המשתנה נטייה מינית בהסבר העמדות המגדריות בעבודה התגלה רק בניתוחי השונות, אך במשוואות התסוגה שנבדקו לאחר פיקוח על משתני רקע וניכוי תרומתם של יתר משתני המחקר, אינטראקציה זו לא נמצאה מובהקת סטטיסטית. אם כך, יש להתייחס לממצא בזהירות הראויה.

באשר לתכונת הרגישות החברתית, נמצא אישוש חלקי להשערה 4 שלפיה נשים מתאפיינות ברמה גבוהה יותר של רגישות חברתית לעומת גברים, והומוסקסואלים מתאפיינים ברמה גבוהה יותר של רגישות חברתית לעומת הטרוסקסואלים. ואולם, באשר להבדלים בין נשים לבין גברים בתכונת הרגישות החברתית לפי נטייה מינית נמצאו הבדלים הדומים באופיים להבדלים שצוינו למעלה, הנוגעים לעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתחום העבודה. הממצאים חושפים אפוא כי ההבדלים בין הנשים לסביות לבין הגברים ההומוסקסואלים ברגישות החברתית קטנים יותר מן ההבדלים המגדריים בתכונה זו בקרב הטרוסקסואלים, שלפיהם הנשים מתאפיינות ברגישות חברתית גבוהה יותר מן הגברים. לפי אחד ההסברים לממצא זה, כיוון שהומוסקסואלים מתאפיינים באופן כללי ברמה גבוהה יותר של רגישות חברתית בשל מצבם כמיעוט לעומת הרוב ההטרוסקסואלי, מגמה הקיימת בקרב נשים וגברים כאחד, הפערים בתכונת הרגישות החברתית בין גברים לבין נשים בקרב הומוסקסואלים קטנים יותר מאשר בקרב ההטרוסקסואלים.

לפי הסבר אחר, ומתוך הנחה כי תהליך התברות נמשך לאורך כל החיים, נראה כי נשים הטרוסקסואליות החיות לצד גברים, הן בחיי הווגיות והן בפעילויות גומלין יום-יומיות משמעותיות, מתאימות את עצמן לציפיות המגדריות המכוונות נשים להיות רגישות ומכילות, ואילו נשים לסביות החיות לצד נשים באינטראקציות אינטימיות אינן מרגישות צורך להבליט צד זה באישיותן. מתוך כך, ההבדלים ברמת הרגישות החברתית בין נשים הטרוסקסואליות לבין עמיתיהן הגברים ההטרוסקסואלים גדולים יותר מן ההבדלים המגדריים בקרב נשים וגברים הומוסקסואלים.

כצפוי, הממצאים הראו כי תכונת הרגישות החברתית תורמת להסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר. ואולם, לפי ממצאי הניתוח רבי-המשתנים, הדבר נכון רק בנוגע לשניים מן התחומים שנבחנו: תחום העבודה ותחום המשפחה (אישוש חלקי להשערה 5). עם זאת, תכונת הרגישות החברתית אינה תורמת להסבר השונות בתחום היחסים הבין-אישיים. נראה כי הרכיבים הטמונים בתכונה רגישות חברתית, המתבטאת באמפתיה, בקשב ובהבנה לעומק של צורכי האחר, משפיעים על עיצוב עמדות שוויוניות בתחומי חיים שקיים בהם קיפוח בולט ונראה לעין הניתן לכימות, כדוגמת קיפוח בשכר, בקידום ובתנאים בתחום העבודה, וגם קיפוח בתחום המשפחה המתבטא בנשיאה בנטל של תחזוקת הבית ובטיפול בבני המשפחה. לעומת זאת, בתחום

היחסים הבין-אישיים, גם אם יש הבדלים בין גברים לבין נשים בביטויי ההתנהגות בחיי היום-יום, התנהגות זו אינה מתפרשת בהכרח כקיפוח. למשל, הבדלים בדפוסי תקשורת בין גברים לבין נשים (כגון חיוור) עשויים להתפרש כמאפיינים ייחודיים שאינם מעידים בהכרח על אפליה כלפי מי מהם. לכאורה, הם מוסיפים חן ועניין ליחסים הבין-אישיים, ולפיכך אין לשנותם. בשל כך, ומתוך הנחה כי הרגישות החברתית מופעלת כאשר יש צורך בתיקון המצב על-ידי מי שחווים קיפוח, בתחום היחסים הבין-אישיים תכונה זו אינה רלוונטית להסבר ההבדלים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר.

ממצאי המחקר הראו עוד כי משתני הרקע, ובהם המשתנה מין, מספקים את עיקר התרומה להסבר העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר. ואולם, בחינה מדוקדקת יותר מעלה כי מבין משתני הרקע שנבחנו, לצד תרומת המין שהוצגה קודם לכן, עיקר התרומה נמצאה למשתנים רמת דתיות וסטטוס הזוגיות. ממצאינו מראים כי ככל שרמת הדתיות של המשתתף גבוהה יותר, עמדותיו כלפי תפקידי המגדר שוויוניות פחות בכל התחומים שנבחנו. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאי מחקרים קודמים בתחום, אך אינו תואם את ממצאיה של ארנטל (2010), שרמת דתיות גבוהה קשורה לנטייתם של אבות למלא חלק פעיל בעבודות הבית ובטיפול בילדים. ייתכן שניתן לתלות את העדר ההלימה בין ממצאינו לבין ממצא זה באופיו של המדגם במחקרה של ארנטל (שם), שכלל אבות לילדים עם לקויות למידה. מתוך כך ייתכן שהשתתפות האבות בגידול הילדים אינה מעידה בהכרח על עמדות שוויוניות, כי אם נובעת מכורח המציאות ומן הרצון והצורך לקדם את הילד המחייבים מעורבות פעילה של שני ההורים.

באשר לסטטוס הזוגיות, נמצא כי העמדות כלפי תפקידי המגדר בקרב משתתפי המחקר המצויים בזוגיות הן שוויוניות פחות מעמדותיהם של מי שאינם מצויים בזוגיות בכל תחומי החיים שנבחנו: משפחה, עבודה ויחסים בין-אישיים. מן הממצאים עולה כי תפיסות שוויוניות פחות כלפי תפקידי המגדר מאפיינות אנשים המצויים בזוגיות, הן בקרב מי שנטייתם המינית הטרוסקסואלית והן בקרב מי שנטייתם המינית הומוסקסואלית. נראה כי ניתן לתלות ממצא זה בתהליכי חברות הטרוסקסואליים באשר לחלוקת העבודה בבית בין הוריהם של משתתפי המחקר בלא קשר לנטייתם המינית, שכן אמנם הומוסקסואלים מגלמים את זהותם על רקע נטייתם המינית, אך סביר להניח שרובם גדלו בסביבה טרו-נורמטיבית (Kimmel & Mahalik, 2005). ייתכן שניתן לטעון כי אימוץ עמדות שאינן שוויוניות יחסית כלפי תפקידי המגדר שהופנמו בתהליכים של חברות הטרוסקסואלי, הן בקרב המשתתפים הומוסקסואלים והן בקרב המשתתפים ההטרוסקסואלים, משקף רצון לסדר חברתי המקבל ביטוי על-ידי היצמדות לנורמות מגדריות שנחשפו אליהן בזוגיות של הוריהם.

יש לציין כי בניגוד לממצאי מחקרים בעבר (לאחר פיקוח על משתנים אחרים במשוואות התסוגה), המשתנים גיל ורמת השכלה אינם תורמים להסבר העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר. נראה כי גם משתתפי המחקר המבוגרים יותר התחנכו בתקופה שהעצירים התחנכו בה, כלומר במציאות שהשוויון בין גברים לבין נשים הפריח

בה ניצנים ראשונים (Davis & Greenstein, 2009), ועל כן גילם אינו מפחית ממידת השוויוניות של עמדותיהם כלפי תפקידי המגדר, כפי שנמצא גם במחקר קודם שנערך בישראל (Kulik, 2002). באשר לרמת ההשכלה, בשל החשיבות הרבה יותר המוענקת כיום לשוויון בין גברים לבין נשים, כלל הציבור, בלא קשר לרמת ההשכלה, חשוף למסרים חברתיים ולדיונים ציבוריים באשר לחשיבות הגמשתם של תפקידי המגדר ולמודלים של נשים וגברים החוצים גבולות של תפקידי מגדר בעבודה, במשפחה ובחברה, ועל כן פוחתת השפעתה של רמת ההשכלה על עיצוב עמדותיו של הפרט.

לצד הסברים אלו להבדלים שנמצאו בתרומת משתני הרקע להסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר במחקר זה לעומת מחקרים בעבר, ייתכן שניתן לתלות את ההבדלים בין הממצאים בשיטת המדידה. במחקר זה נבחנו השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר באמצעות כלי ייעודי שפותח למטרה זו, אולם כפי שהוסבר ברקע התאורטי, מחקרי עבר בחנו עמדות אלו בעיקר באמצעות מידת ההסכמה עם סטראוטיפים מגדריים.

מסקנות המחקר

בהתבוננות כוללת בממצאי המחקר נוכל להסיק כמה מסקנות עיקריות. ראשית, נראה כי גם אם יש ממש בתפיסה התולה את מקורותיהן של העמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בתהליכי החברות שנבחנו במחקר זה על-פי משתני הרקע של המשתתפים, תפיסה זו התגלתה כצרה מדי. גם אם תרומתם של משתני הרקע של הפרט, ובהם מינו, היא המשמעותית ביותר לעיצוב עמדותיו כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, גם לרגישותו החברתית ולנטייתו המינית יש תרומה ניכרת. יש אפוא לאמץ גישה משולבת לחקר הסוגיה, ולפיה יש לבחון גם את מקורות העמדות כלפי השוויוניות בתפקידי המגדר, הן בסביבה החברתית של הפרט והן במאפייני האישיות שלו.

נראה כי ממצאי המחקר מנפצים מוסכמות מקובלות, למשל כי עמדותיהן של הנשים הלסביות שוויוניות יותר לעומת אלו של יתר קבוצות המחקר (Shechory & Ziv, 2007). מסקנה נוספת העולה מן הממצאים היא כי כוחם המוחלט של המשתנים גיל ורמת ההשכלה להסבר השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר התעמעם. מתוך כך, כלל הממצאים מצביעים על הצורך לשנות את התפיסות המקובלות באשר למקורותיהן של העמדות כלפי תפקידי המגדר, כך שיכילו גם את התמורות שחלו בתקופתנו בקרב נשים וגברים.

מגבלות המחקר והמלצות ליישום

מגבלות מחקר זה נובעות מגודל המדגם הסופי וממגוון מוגבל יחסית של המשתנים שנבחנו להסביר את השונות בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי מגדר.

ראשית, בשל העובדה שקבוצת המשתתפים ההומוסקסואלים הותאמה במשתני הרקע הבסיסיים לקבוצת המשתתפים ההטרוסקסואלים, מדגם המחקר אמנם שומר על דמיון בין שתי הקבוצות במשתנים אלו, אולם המדגם הסופי, שהעבודים הסטטיסטיים נערכו עליו, מצומצם בהיקפו. עם זאת, יש לזכור כי הפיקוח על משתני הרקע והתאמתם בשתי קבוצות המחקר – ההומוסקסואלים והטרוסקסואלים – נועד לבחון את ההבדלים ביניהן באמצעות ניתוחי שונות, והוא נבע מן הצורך לזקק את ההבדלים שמקורם בנטייה המינית. בדרך זו לא נוכל לטעון כי השונות במשתני הרקע היא ההסבר לעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר, אלא נטען שההבדלים בין שתי הקבוצות נובעים מהבדלים מהותיים בין המשתתפים ההומוסקסואלים לבין המשתתפים ההטרוסקסואלים עקב הנטייה המינית עצמה (ראו Stuart, 2010). יתר על כן, כאמור, ביצוע העבודים הסטטיסטיים בלא הליך התאמה היה מעמיד לבדיקה שני מדגמים שהפער בגודלם גדול מאוד, ועובדה זו עשויה גם היא לעוות את ממצאי המחקר.

שנית, אף שמקורותיהם של המשתנים המסבירים היו מגוונים (רמת דתיות, מין, נטייה מינית, רגישות חברתית), מומלץ להכליל במחקרים בעתיד משתנים המייצגים התנסויות אישיות נוספות. משתנים אלו הם חלק מתהליכי החברות, כגון חשיפה להורות שוויונית בילדות או למודלים של תפקוד מוצלח של נשים וגברים שחצו גבולות של תפקידי מגדר ומילאו תפקידים שאינם מזוהים באופן ברור עם מגדר.

בהנחה כי צמצום העמדות שאינן שוויוניות כלפי תפקידי המגדר הוא מטרה רצויה, ממצאי המחקר מכוונים לכמה דרכי פעולה אפשריות ברמת המקרו, המצו והמיקרו. ברמת המקרו (כלל החברה), כיוון שמתקיימים פערים ניכרים בעמדות כלפי שוויוניות בתפקידי המגדר בין הקטגוריות החברתיות הדומיננטיות לבין הקטגוריות החברתיות המוחלשות, יש לעצב את תוכנו של תהליך החברות, המשעתק עמדות שאינן שוויוניות כלפי תפקידי המגדר מדור לדור, כך שינפץ את מעגל ההנצחה של העדר השוויון המגדרי. כמדיניות חברתית חינוכית יש אפוא לעודד תהליכי התערבות חינוכיים מוקדמים לאורך שלביה השונים של מערכת החינוך על מנת לעצב עמדות שוויוניות בכל אחד מתחומי החיים: משפחה, עבודה ויחסים בין-אישיים, במטרה להבטיח עתיד שבו המציאות בנוגע לתפקידי המגדר תהיה שוויונית יותר.

ברמת המצו (המערכת הזוגית), כיוון שהחיים בזוגיות תורמים לעיצוב עמדות שאינן שוויוניות, יש לצפות כי עמדות אלו יובילו גם להעדר שוויון בחלוקת העבודות בבית ולכך שהנטל ייפול רובו ככולו על כתפי הנשים. לפיכך, בעת ייעוץ מקצועי לניהול חיי זוגיות יש לעורר מודעות לקשר שבין אימוץ עמדות שאינן שוויוניות לבין חלוקה בלתי שוויונית של נטל הבית, העשויה להביא לעימותים ולמתח ביחידה הזוגית ולפגיעה באיכותם של יחסי הזוגיות (קוליק, 2013).

ולבסוף ברמת המיקרו (הפרט), בשל תרומתה של תכונת הרגישות החברתית לעיצוב עמדות שוויוניות כלפי תפקידי המגדר, על אנשי המקצוע להשקיע בפיתוחה של תכונה זו מגיל צעיר במסגרת סדנאות לתקשורת בין-אישית מתוך הדגשתה של קבלת האחר

והשווה. תרומתה של תכונה זו לפיתוח ראייה שוויונית בולטת, לפי ממצאי מחקר זה, הן בקרב גברים והן בקרב נשים, בלא קשר לנטייתם המינית, ויש בה פוטנציאל לפיתוח מרקם יחסים מאוזן יותר בין נשים לבין גברים בתחומי העבודה, המשפחה והיחסים הבין-אישיים.

מקורות

- ארנטל, ט' (2010). משתנים המסבירים את מעורבות האב בטיפול בילד בעל לקות למידה (עבודת מ"א). רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.
- בנוזיו, מ' (1990). תקשורת וחזון בקרב פנויים (עבודת מ"א). רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.
- הנדלס, ש' (2010). נשים בשוק העבודה: איוש משרות והפסקת עבודה. ירושלים: משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה.
- הרצוג, ח' (2000). ידע, כוח ופוליטיקה פמיניסטית. בתוך ח' הרצוג (עורכת), חברה במראה (עמ' 269–295). תל אביב: רמות.
- סלונים, ג' (2010). סינגליזם בישראל: סטריאוטיפים ורגשות כלפי רווקים כתלות בגילם, מינם ומידת בחירתם ברווקות (עבודת מ"א). חיפה: אוניברסיטת חיפה.
- קוליק, ל' (2013). בישראל, סידורים או תיקונים? מבטם של גברים על השתתפותם בעבודות הבית. חברה ורווחה, לג(ג), 413–385.
- קוליק, ל' וכץ, א' (2016). האם בעל המאה הוא גם בעל הדעה? יחסים זוגיים בראי דפוסי מפרנסים. מגמות, נא(1), 411–442.
- קונל, ר' (2009). גבריות. חיפה: פרדס.
- שטייר, ח' (2010). סוף עידן המפרנס היחיד. בתוך ו' מילבאור ול' קוליק (עורכות), משפחות עובדות: הורים בשוק העבודה בישראל, היבטים חברתיים, כלכליים ומשפטיים (עמ' 17–46). ראשון לציון: פלס, המסלול האקדמי המכללה למנהל.
- שילה, ג' (2009). עמדותיהם של סטודנטים לעבודה סוציאלית כלפי הומוסקסואליות. חברה ורווחה, כט(4), 455–481.

Bakan, D. (1966). *The duality of human existence*. Boston, MA: Beacon.

Becker, J. C., & Swim, J. K. (2015). Reducing endorsement of benevolent and modern sexist beliefs. *Social Psychology*, 43(3), 127-137. doi: 10.1027/1864-9335/a000091

Bem, S. L. (1985). Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration. In T. B. Sonderegger (Ed.), *Nebraska symposium on motivation, vol. 3: Psychology and gender* (pp. 179-226). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.

- Bender, L., Walia, G., Kambhampaty, K., Nygard, K. E., & Nygard, T. E. (2012). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 649-660. doi: 10.1037/0022-3514.51.3.649
- Ben-Ari, A. T. (2002). Experiences of "not belonging" in collectivistic communities: Narratives of gays in kibbutzes. *Journal of Homosexuality*, 42(2), 101-124. doi: 10.1300/J082v42n02_06
- Blazina, C., & Watkins Jr, C. E. (1996). Masculine gender role conflict: Effects on college men's psychological well-being, chemical substance usage, and attitudes towards help-seeking. *Journal of Counseling Psychology*, 43(4), 461-465. doi: 10.1037/0022-0167.43.4.461
- Bolzendahl, C. I., & Myers, D. J. (2004). Feminist attitudes and support for gender equality: Opinion change in women and men, 1974-1998. *Social Forces*, 83(2), 759-789. doi: 10.1353/sof.2005.0005
- Brayfield, A. A. (1992). Employment resources and housework in Canada. *Journal of Marriage and Family*, 54(1), 19-30. doi: 10.2307/353272
- Britton, D. M. (1990). Homophobia and homosociality. *The Sociological Quarterly*, 31(3), 423-439. doi: abs/10.1111/j.1533-8525
- Buchanan, T., & Selmon, N. (2008). Race and gender differences in self-efficacy: Assessing the role of gender role attitudes and family background. *Sex Roles*, 58(11-12), 822-836. doi: 10.1007/s11199-008-9389-3
- Buckley, T. R., & Carter, R. T. (2005). Black adolescent girls: Do gender role and racial identity impact their self-esteem? *Sex Roles*, 53(9-10), 647-661. doi: 10.1007/s11199-005-7731-6
- Cherlin, A. J. (2010). *The marriage-go-round: The state of marriage and the family in America today*. New York, NY: Vintage.
- Davis, S. N., & Greenstein, T. N. (2009). Gender ideology: Components, predictors, and consequences. *The Annual Review of Sociology*, 35, 87-105. doi: 10.1146/annurev-soc-070308-115920
- Downing, J. B., & Goldberg, A. E. (2011). Lesbian mothers' constructions of the division of paid and unpaid labor. *Feminism & Psychology* 21(1), 100-120. doi: 10.1177/0959353510375869
- Dunkle, J. H., & Francis, P. L. (1990). The role of facial masculinity/femininity in the attribution of homosexuality. *Sex Roles*, 23(3-4), 157-167. doi: 10.1007/BF00289863
- Erez, M., & Earley, P. C. (1993). *Culture, self-identity, and work*. Oxford, England: Oxford University Press.

- Esqueda, C. W., & Harrison, L. A. (2005). The influence of gender role stereotypes, the woman's race, and level of provocation and resistance on domestic violence culpability attributions. *Sex Roles*, 53(11-12), 821-834. doi: 10.1007/11199s-005-8295-1
- Fan, P. L., & Marini, M. M. (2000). Influences on gender-role attitudes during the transition to adulthood. *Social Science Research*, 29(2), 258-283. doi: 10.1006/ssre.1999.0669
- Ferree, M. M., Lorber, J., & Hess, B. B. (1999). *Revisioning gender*. Washington, DC: Rowman Altamira.
- Fisher, H. J., Peel, J. D. Y., & Turner, H. W. (1970). Independency and Islam: The Nigerian Aladuras and some Muslim comparisons. *The Journal of African History*, 11(2), 269-277.
- Fritz, W., Mollenberg, A., & Chen, G. M. (2001). Measuring intercultural sensitivity in different cultural context. *Intercultural Communication Studies*, 11(2), 165-176.
- Gibbons, J. L., Hamby, B. A., & Dennis, W. D. (1997). Researching gender-role ideologies internationally and cross-culturally. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 151-170. doi: 10.1111/j.1471-6402.1997.tb00106.x
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., & López, W. L. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 763-775. doi: 10.1037/0022-3514.79.5.763
- Goldberg, A. E. (2013). "Doing" and "undoing" gender: The meaning and division of housework in same-sex couples. *Journal of Family Theory & Review*, 5(2), 85-104. doi: 10.1111/jftr.12009
- Goldberg, A. E., Smith, J. Z., & Perry-Jenkins, M. (2012). The division of labor in lesbian, gay, and heterosexual new adoptive parents. *Journal of Marriage and Family*, 74(4), 812-828. doi: 10.1111/j.1741-3737.2012.00992.x
- Good, G. E., Dell, D. M., & Mintz, L. B. (1989). Male role and gender role conflict: Relations to help seeking in men. *Journal of Counseling Psychology*, 36(3), 295-300. doi: 10.1037/0022-0167.36.3.295
- Good, G. E., & Wood, P. K. (1995). Male gender role conflict, depression, and help seeking: Do college men face double jeopardy? *Journal of Counseling and Development*, 74(1), 70-75. doi: 10.1002/j.1556-6676.1995.tb01825.x

- Guo, J., Marsh, H. W., Parker, P. D., Morin, A. J., & Yeung, A. S. (2015). Expectancy-value in mathematics, gender and socioeconomic background as predictors of achievement and aspirations: A multi-cohort study. *Learning and Individual Differences*, 37, 161-168. doi: 10.1016/j.lindif.2015.01.008
- Gupta, S. (1999). The effects of transitions in marital status on men's performance of housework. *Journal of Marriage and the Family*, 61(3), 700-711.
- Hayford, S. R., & Morgan, S. P. (2008). Religiosity and fertility in the United States: The role of fertility intentions. *Social Forces*, 86(3), 1163-1188. doi: 10.1353/sof.0.0000
- Herek, G. M., & Garnets, L. D. (2007). Sexual orientation and mental health. *Annual Review of Clinical Psychology*, 3, 353-375. doi: 10.1146.3.022806.091510
- Hertel, B. R., & Hughes, M. (1987). Religious affiliation, attendance, and support for "pro-family" issues in the United States. *Social Forces*, 65(3), 858-882. doi: 10.1093/sf/65.3.858
- Judge, T. A., & Livingston, B. A. (2008). Is the gap more than gender? A longitudinal analysis of gender, gender role orientation, and earnings. *Journal of Applied Psychology*, 93(5), 994-1012. doi: 10.1037/0021-9010.93.5.994
- Kimmel, S. B., & Mahalik, J. R. (2005). Body image concerns of gay men: The roles of minority stress and conformity to masculine norms. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(6), 1185-1190. doi: 10.1037/0022-006x.73.6.1185
- King, L. A., & King, D. W. (1990). Abbreviated measures of sex role egalitarian attitudes. *Sex Roles*, 23(11-12), 659-673. doi: 10.1007/BF00289254
- Komiya, N., Good, G. E., & Sherrod, N. B. (2000). Emotional openness as a predictor of college students' attitudes toward seeking psychological help. *Journal of Counseling Psychology*, 47(1), 138-143. doi: 10.1037/0022-0167.47.1.138
- Kulik, L. (1998). Life orientation and work attitudes of Israeli males who make atypical career choices. *Journal of Psychology and Judaism*, 22(2), 101-115.
- Kulik, L. (2002). The impact of social background on gender-role ideology parents' versus children's attitudes. *Journal of Family Issues*, 23(1), 53-73. doi: 10.1177/0192513X02023001003
- Kulik, L. (2004). Predicting gender-role attitudes among mothers and their adolescent daughters in Israel. *Affilia*, 19(4), 437-449. doi: 10.1177/0886109904268930
- Kulik, L., & Kitaichik, D. (2014). Marital intimacy and selected correlates of gender roles: A comparative analysis of Israeli husbands and wives. *Women's Studies*, 43(6), 823-842. doi: 10.1080/00497878.2014.921509

- Kulik, L., & Sadeh, I. (2015). Explaining fathers' involvement in childcare: An ecological approach. *Community, Work, & Family*, 18(1), 19-40. doi:10.1080/13668803.2014.944483
- Kulik, L., Shilo-Levin, S., & Liberman, G. (2015). Multiple roles, role satisfaction and sense of meaning in life among working parents: An extended examination of role enrichment theory. *Journal of Career Development*, 23(1), 137-151. doi: 10.1177/1069072714523243
- Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Liebllich, A., & Friedman, G. (1985). Attitudes towards male and female homosexuality and sex-role stereotypes in Israeli and American students. *Sex Roles*, 12(5), 561-570.
- Lippa, R. (2010). Sex differences in personality traits and gender-related occupational preferences across 53 nations: Testing evolutionary and social-environmental theories. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 619-636. doi: 10.1007/s10508-008-9380-7
- Mahalik, J. R., Locke, B. D., Ludlow, L. H., Diemer, M. A., Scott, R. P., Gottfried, M., & Freitas, G. (2003). Development of the conformity to masculine norms inventory. *Psychology of Men & Masculinity*, 4(1), 3-25. doi: 10.1037/1524-9220.4.1.3
- McDermott, R. C., & Schwartz, J. P. (2013). Toward a better understanding of emerging adult men's gender role journeys: Differences in age, education, race, relationship status, and sexual orientation. *Psychology of Men & Masculinity*, 14(2), 202-210. doi: 10.1037/a0028538
- Messner, M. A. (1993). "Changing men" and feminist politics in the United States. *Theory and Society*, 22, 723-737. doi: 10.1007/BF00993545
- Mickelson, K. D., Claffey, S. T., & Williams, S. L. (2006). The moderating role of gender and gender role attitudes on the link between spousal support and marital quality. *Sex Roles*, 55(1), 73-82. doi: 10.1007/s11199-006-9061-8
- Moore, L. M., & Vanneman, R. (2003). Context matters: Effects of the proportion of fundamentalists on gender attitudes. *Social Forces*, 82(1), 115-139. doi: 10.1353/sof.2003.0099
- Orlofsky, J. L., Cohen, R. S., & Ramsden, M. W. (1985). Relationship between sex-role attitudes and personality traits and the revised sex-role behavior scale. *Sex Roles*, 12(3-4), 377-391.

- Parboteeah, K. P., Hoegl, M., & Cullen, J. B. (2008). Managers' gender role attitudes: A country institutional profile approach. *Journal of International Business Studies*, 39(5), 795-813. doi: 10.1057/palgrave.jibs.8400384
- Rich, A. (1976). *Of woman born: Motherhood as experience and institution*. New York, NY: Norton.
- Riggio, R. E. (1986). Assessment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 649-660. doi: 10.1037/0022-3514.51.3.649
- Riggio, R. E., & Friedman, H. S. (1982). The interrelationships of self-monitoring factors, personality traits, and nonverbal social skills. *Journal of Nonverbal Behavior*, 7(1), 33-45. doi: 10.1007/BF01001776
- Robertson, J. M., & Fitzgerald, L. F. (1992). Overcoming the masculine mystique: Preferences for alternative forms of assistance among men who avoid counseling. *Journal of Counseling Psychology*, 39(2), 240-246. doi: 10.1037/0022-0167.39.2.240
- Romano, M. C., & Bruzzese, D. (2007). Fathers-participation in the domestic activities of everyday life. *Social Indicators Research*, 84(1), 97-116. doi: 10.1007/s11205-006-9077-z
- Rose, S. M. (2015). Lesbians over 60: Newer every day. In V. Muhlbauser, J. C. Chrisler, & F. L. Denmark (Eds.), *Women and aging: An international, intersectional power perspective* (pp. 117-146). Dordrecht, Netherlands: Springer.
- Ruddick, S. (1989). *Maternal thinking: Toward a politics of peace*. New York, NY: Beacon.
- Rudman, L. A., & Glick, P. (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash towards agentic women. *Journal of Social Issues*, 57(4), 743-762. doi: 10.1111/0022-4537.00239
- Scott, J. W. (1999). *Gender and the politics of history*. New York, NY: Columbia University Press.
- Serewicz, M. C. M., & Gale, E. (2008). First-date scripts: Gender roles, context, and relationship. *Sex Roles*, 58(3-4), 149-164.
- Shearer, C. L., Hosterman, S. J., Gillen, M. M., & Lefkowitz, E. S. (2005). Are traditional gender role attitudes associated with risky sexual behavior and condom-related beliefs? *Sex Roles*, 52(5-6), 311-324. doi: 10.1007/s11199-005-2675-4

- Shechory, M., & Ziv, R. (2007). Relationships between gender role attitudes, role division, and perception of equity among heterosexual, gay and lesbian couples. *Sex Roles*, 56(9-10), 629-638. doi:10.1007/s11199-007-9207-3
- Shilo, G., & Mor, Z. (2014). The impact of minority stressors on the mental and physical health of lesbian, gay, and bisexual youths and young adults. *Health & Social Work*, 39(3), 161-175.
- Simpson, R. (2005). Men in non-traditional occupations: Career entry, career orientation and experience of role strain. *Gender Work & Organization*, 12(4), 363-380. doi: 10.1111/j.1468-0432.2005.00278.x
- Stuart, E. A. (2010). Matching methods for causal inference: A review and a look forward. *Statistical Science*, 25, 1-2. doi: 10.1214/09-STS313
- Sullivan, M. K. (2004). Homophobia, history, and homosexuality: Trends for sexual minorities. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 8(2-3), 1-13. doi: 10.1300/J137v08n02_01
- Thornton, A., & Young-DeMarco, L. (2001). Four decades of trends in attitudes toward family issues in the United States: The 1960s through the 1990s. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 1009-1037. doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.01009.x
- Ungaretti, J., Etchezahar, E., & Simkin, H. (2013). El prejuicio sexista hacia la mujer desde la Ideología del rol de género. In B. Kerman y G. Micheline (Comps.), *Impacto de la investigación en la universidad sobre la sustentabilidad social y ambiental* (pp. 69-75). Buenos Aires, Argentina: Universidad de Flores (UFLO). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/271706508_El_prejuicio_sexista_hacia_la_mujer_desde_la_ideologia_del_rol_de_genero
- Valian, V. (1998). *Why so slow? The advancement of women*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Zahra, K., Tariq, S., & Hanif, R. (2012). Relationship of personality traits and gender role attitudes: A comparison of traditional and non-traditional professionals. *Journal of Education and Vocational Research*, 3(8), 271-279.

נספח 1: שאלון השוויוניות בעמדות בנוגע לתפקידי המגדר
סולם התשובות: מ'1 (לא מסכים) עד 5 (מסכים מאוד)
לדעתי, אבות צריכים להיות מעורבים בגידול הילדים באותה מידה כמו אימהות.
לדעתי, זה בסדר שנשים יחזרו אחר גברים באותה מידה שגברים מחזרים אחר נשים.
לדעתי, נשים יכולות לשרת בצבא בתחומים גבריים באותה מידה של הצלחה כמו הגברים.
לדעתי, גבר יכול להצליח בתפקיד הגנן (בגן ילדים) באותה מידה שנשים יכולות להצליח בתפקיד הגננת.
לדעתי, נשים יכולות לנהל גברים באותה מידה של הצלחה כמו שגברים מנהלים נשים.
לדעתי, על נשים להשתמש ביתר אסרטיביות בחיי היום-יום מאשר גברים.
לדעתי, גבר אמתי אינו נוהג להביע את רגשותיו כדוגמת נשים.
לדעתי, המיומנויות הטכניות מפותחות בקרב נשים וגברים באותה מידה.
לדעתי, במשפחה שיש בה בנים ובנות, תפקיד הבנות הוא לטפל בהורים קשישים יותר מאשר תפקיד הבנים.
לדעתי, גברים יכולים להביע רכות כלפי ילדיהם כדוגמת הנשים.
לדעתי, האחריות לפרנס את המשפחה מוטלת במידה שווה על גברים ועל נשים.
לדעתי, כאשר ילד חולה, על האם להישאר בבית ולטפל בו פעמים רבות יותר מאשר האב.
לדעתי, אם לילד יש מצוקה נפשית המטרידה את מנוחתו, אימהות מצליחות יותר מאבות להרגיע את הילד ולהביא לבשלותו הנפשית.
לדעתי, גברים ונשים צריכים להחליט יחד בנוגע לנושאים החשובים במשפחה.
לדעתי, נשים מסוגלות לבצע באותה מידת הצלחה את כל התפקידים שגברים מבצעים בהצלחה.
לדעתי, יזמות עסקית מתאימה לגברים ולנשים באותה מידה.
לדעתי, בקרב אנשים הנוהגים לספר בדיחות על מין, זה בסדר שנשים יספרו בדיחות על מין באותה מידה כמו גברים.
לדעתי, על מנת לשמור על חיי הזוגיות מצופה מאישה שתוותר על רצונותיה יותר מאשר הגבר מצופה לכך.
לדעתי, צריך לחנך בנים ובנות לפי אותן אמות מידה.
לדעתי, בעת הסדרי הגירושין האפשרות לקבל משמורת על הילדים צריכה להיות שווה לאב ולאם.
לדעתי, נשים יכולות להתחרות בגברים בכל תחום.
לדעתי, לגבר מותר לעכב את מתן הגט יותר מאשר מותר לאישה.
לדעתי, גיל הפרישה צריך להיות זהה לגברים ולנשים על-פי החוק.

